

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

X^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

IX заседание, сбота, 30-й октомври 1899 год.

(Отворено въ 3¼ часътъ слѣдъ пладнѣ, подѣ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя Жечо А. Бакаловъ.)

Прѣдсѣдатель: (Звъни.) Засѣданието се отваря. Моля секретаря г. Д-ръ Симеоновъ да прочете списъка на г. г. прѣдставителитѣ, за да се види кой присъствува и кой отсъствува отъ днешното засѣдание.

Секретарь Д-ръ Ф. Симеоновъ: (Прочита списъка.) Отсъствуватъ г. г. прѣдставителитѣ: Атанасъ А. Буровъ, Алекси Вояджийски, Вожилъ Райновъ, Бончо Радоновъ, Димитъръ Грековъ, Д-ръ Константинъ Стоиловъ, Димитъръ Петковъ, Димитъръ Т. Варзовъ, Драганъ Цанковъ, Дамянъ Церовъ, Д-ръ Христо Йордановъ, Иванъ Я. Поповъ, Иванъ Мандиковъ, Илия Стоковъ, Иванъ Д. Зографъ, Иванъ Г. Поповъ, Илия Д. Вълчевъ, Константинъ Апостоловъ, Младенъ Ивановъ, Никифоръ Влаевъ, Никола Странски, Несторъ К. Абаджиевъ, Никола Константиновъ, Никола Н. Бакаловъ, Османъ-Бей Сали-Беевъ, Паскалъ Табуриновъ, Сотиръ Календеровъ, Стефанъ Хр. Савовъ, Тодоръ Табаковъ, Тодоръ Мирковичъ, Тодоръ Атанасовъ, Христо Папазовъ и Христо Ив. Поповъ.

Прѣдсѣдатель: Отъ цѣлото число на г. г. прѣдставителитѣ въ днешното засѣдание отсъствуватъ 33 души; има, значи, законното число прѣдставители, за да се пристъпи къмъ дневния редъ.

Прѣди да се пристъпи къмъ дневния редъ, моля секретаря г. Кръстанъ Доцевъ да прочете съкратения протоколъ отъ миналото засѣдание.

Секретарь Кръстанъ Доцевъ: (Прочита съкратения протоколъ отъ VIII-го засѣдание.)

Прѣдсѣдатель: Има ли нѣкой да направи бѣлѣжка върху прочетения съкратенъ протоколъ?

Атанасъ П. Краевъ: Г-да прѣдставители! Снощи се констатира отъ бюрото, посрѣдствомъ г. г. квесторитѣ, че има болшинство за касирането на Старо-Загорския изборъ, тогава, когато една частъ отъ г. г. народнитѣ прѣдставители се съмнѣвахъ въ това. И, дѣйствително, азъ съмъ единъ отъ тѣхъ. На мене лично ми направи впечатление, че при първото гласуване, за касирането на избора, нѣмаше болшинство, обаче, г. г. квесторитѣ казахъ, че е болшинство и г. прѣдсѣдателствующий усвои и потвърди това тѣхно мнѣние, и така изборътъ се счете за касиранъ. И днесъ, обаче, слушамъ да се говори, че не е имало болшинство за касирането на избора. Истина, стана повторно гласуване, прѣдложи се на ония прѣдставители, които бѣхъ за утвърдението на избора да станжтъ прави, но въ това врѣме не станахъ ония народни прѣдставители, които не гласувахъ по-рано за касирането; прочее, заключението ми е, че, като не сж гласували за касирането, както не гласувахъ и за утвърдението на избора, тѣзи нѣколко души прѣдставители сж се въздържали отъ да гласуватъ, и, ако числото имъ не се знае, то е затуй, защото тогава не се заяви, че има депутати, които се въздържатъ да гласуватъ, защото не се прѣдложи и тѣ да вдигнатъ рѣка или да станжтъ, за да се види какво е числото имъ, на въздържачитѣ се. Вслѣдствие на това и за да се отстрани всѣка укорна критика, азъ бихъ си позволилъ да прѣдложъ, ако е възможно, да стане една провѣрка на гласуването по Старо-Загорския изборъ и моля бюрото да я направи.

Прѣдсѣдатель: Г-да народни прѣдставители! Днешното засѣдание е само за докладване на прошения, а не и за разискване на други въпроси; затова, ако има нѣкой отъ г. г.

прѣдставителитѣ да направи бѣлѣжка, че има нѣкоя грѣшка въ прочетения съкратенъ протоколъ и да иска да се поправи, нека я направи, а пъкъ, ако има съмнѣние въ вчерашния вотъ, може да се направи отдѣлно прѣдложение да се разисква въ идущето засѣдание. (Гласове: Сега му е врѣмето!) Сега може да се правятъ само бѣлѣжки върху съдържанието на прочетения съкратенъ протоколъ; но да се повръщаме днесъ къмъ повторно рѣшава на въпроси, които сж вотираны, не може да става и дума. Затова, ще моля г. г. прѣдставителитѣ, които искаха думата, да говорятъ само по въпроса за бѣлѣжитѣ, които трѣбва да се направятъ върху прочетения съкратенъ протоколъ.

Вълко Нейчовъ: Бѣлѣжката се направи по законния редъ.

Иванъ Московъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ ще направя една бѣлѣжка. Вчера вие всички видѣхте, а и днесъ не чухте да е записано въ прочетения съкратенъ протоколъ, че Министъръ-Прѣдсѣдателтъ г. Иванчовъ цѣль день отсъствуваше и че, когато дойде да се гласува по Старо-Загорския изборъ, той дойде тукъ съ вдигната рѣка. (Смѣхъ.)

Никола Ценовъ: И азъ туй щѣхъ да кажа, което се забѣлѣжи на г. Краева отъ страна на г. прѣдсѣдателя, че сега е излишно да се повдига тоя въпросъ. Прѣдложението на г. Краева е неумѣстно. Той повдига въпросъ за наново вотиране по единъ изборъ, който се вече вотира. Сега е въпросъ: дали прочетенитѣ съкратенъ протоколъ е вѣренъ или не. Азъ виждамъ какво е намѣрението на г. Краева, обаче, за съжаление, той не ще може да го постигне, защото повдигнатиятъ отъ него въпросъ не е на мѣстото си. (Атанасъ П. Краевъ: Какво подозирате?) Подозирамъ, че искусствено искате да повдигате въпросъ. (Атанасъ П. Краевъ: Съжалявамъ, че не сж основателни подозрѣнията Ви и за възражение!)

Д-ръ Стоянъ Даневъ: Азъ ще подкрѣпя прѣдложението на г. Краева и ще моля г. прѣдсѣдателя да го тури на гласуване и то ето защо. Дѣйствително, че такова едно прѣдложение заинтересованитѣ може специално да отпрати до Народното Събрание, да изложи искането си въ извѣстна форма и като го внесе да иска да се тури на дневенъ редъ, но тукъ собствено никакво искане нѣма. Тукъ се иска уяснение на единъ криво разрѣшенъ, по мнѣнието на нѣкои, въпросъ. Затова, и рѣчь за особено прѣдложение не може да става. Така щото, нѣма защо прѣдложението на г. Краева да се не гласува. Азъ ще ви припомнимъ единъ случай отъ миналата наша практика. Въ миналата извънредна сесия по Бюстендилския изборъ станаха доста продължителни дебати и най-сетнѣ се пристѣпи къмъ гласуване; това гласуване, по резултата си, или по числото на гласоветѣ за нѣкои даде очаквания резултатъ, а за други не даде; но на другия день се повдигна въпросъ за наново гласуване и народното прѣдставителство, безъ да иска или безъ да счете, че има нужда отъ ново прѣдложение, пристѣпи къмъ повторно гласуване. Слѣдователно, като се рѣководимъ отъ тоя прецедентъ, нѣма защо да не приемемъ прѣдложението на г. Краева.

Прѣдсѣдателъ: Имамъ да забѣлѣжа на уважаемия г. Даневъ, че то бѣше само да се констатира имало ли е кворумъ, а не имало ли е болшинство или не.

Михаилъ К. Сарафовъ: Но повторно гласувахме по Бюстендилския изборъ.

Прѣдсѣдателъ: Не мож да туря на гласуване това прѣдложение, защото дневното засѣдание, споредъ чл. 1-й отъ Правилника, е опрѣдѣлено исклучително за разглеждане на прошения; така щото, не може да става и дума за други прѣдложения. Ако се направи бѣлѣжка върху прочетения съкратенъ протоколъ, може да се тури на гласуване. (Василъ Кжичовъ: Азъ правя бѣлѣжка, че . . .) Моля, моля. Само по тоя въпросъ, върху съдържанието на прочетения протоколъ, а не и по други, ако има нѣкой да направи нѣкоя бѣлѣжка.

Христо Конкилевъ: Има да направя тая забѣлѣжка, че, когато най-напрѣдъ се вотира вчера за касирането на Старо-Загорския изборъ, бѣше меншество, (Единъ гласъ: По вашему!) но когато отъ страна на лѣвицата се обяви, че е меншество, надигнахъ викъ отъ дѣсницата, че е болшинство и г. прѣдсѣдателствующий прогласи „болшинство!“ Когато се гласуваше, тогава г. министъртъ се обърна да види кой вотира за и кой противъ избора и азъ забѣлѣжихъ, че, когато нѣкои доблестни прѣдставители вдигаха рѣка, нѣкои скришомъ вдигаха и слагаха рѣка — нѣмаха доблестта да излѣзятъ открито. Най-напрѣдъ вотътъ бѣше за утвърдението на избора.

Иванъ Бобевски: Вие станахте на крака и хората видѣха колко души сте!

Вълко Нейчовъ: Станахъ да успокоя г. Краева, защото не е пръвъ пътъ гдѣто така се изиграва съ вота на Народното Събрание. Такава е била безбожната практика на всичкитѣ болшинства, както и на болшинството на г. Стоилова, отъ което имахъ честь да правя частъ, (Смѣхъ.) такава е и на дневното болшинство. И трѣбва да оплачемъ България, че най-висшето ѝ учреждение — Народното Събрание — така незначително за избирателитѣ върши работитѣ си!

Миланъ Макавѣвъ: Азъ не мож да разбера, защо се повдига единъ въпросъ, по който вчера почитаемата лѣвица, слѣдъ като заяви, че нѣма болшинство, провѣри се отъ квесторитѣ и се констатира, че болшинството е въ смисълъ да се касира изборътъ. Сега наново да се повдига този въпросъ — това най-добрѣ го прѣдстави г. Конкилевъ — цѣльта е просто да си имаме работа. Тукъ имаме единъ прѣтоколъ, който се оспорява; по неговото оспоряване не може да стане съ ново гласуване, защото утрѣ пакъ ще дойдемъ да оспоряваме, дали правилно сме утвърдили за вѣренъ дневния протоколъ, а това може да отиде до скончание мира. Толкова повече, че вчера г. Шиваровъ ни дръпна по една псувня и си отиде. (Михаилъ К. Сарафовъ: Споредъ васъ, трѣбваше да се биешъ, нали?) Азъ виждамъ, че сега искате да се биете, като отваряте въпросъ (Михаилъ К. Сарафовъ: Не искаме!) Ето защо, въ повдигането на този въпросъ не мож да виждамъ друго, освѣнъ желание да се прѣнятствува на работата на Събранието. Вчера вие искахте да се направи провѣрка — провѣрихъ се тия които гласуваха за и тия които бѣха противъ, и се констатира 82 срѣщу 51 души за каси-

рането на избора. По-нататък от това какво дирите, оевнъ желанието да прѣчтите, да пакостите на работата на Събранието. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Хората ги чели 45 души, а Вие казвате 82!) Само въ Вашето лице да бждѣше меншеството, всѣкога ще казвате: ние бѣхме болшинство. Може ли да се говори, по подобенъ начинъ? Може да се говори, но да сѣдимъ въ гостинница „Срѣдня-Гора“ и да си приказваме . . . (Цвѣтко В. Таслаковъ: Не го казвамъ само азъ, но и публиката го разказва даже!)

Ганю Чолаковъ: Г-да народни прѣдставители! Повдига се въпросъ: дали при вчерашното гласуване за касирането избора на Старо-Загорскитѣ народни прѣдставители е билъ даденъ вотътъ отъ дѣйствителното болшинство, т. е. повдига се съмнѣние за дѣйствителността на болшинството. Каза се отъ дѣсницата, че такава нѣщо днесъ не може да стане, че вчера това окончателно е било провѣрено и че въпросъ за съмнѣние не може да има. Ще напомнѣмъ на г. г. прѣдставителитѣ единъ новъ, даже прѣсенъ примѣръ, и г. Радославовъ, вѣрвамъ, нѣма да го откаже. Бѣше въ извънредната сесия; гласувахме, вечерта късно, закона за общинскитѣ избори, т. е. да не ставатъ нови общински избори тамъ, гдѣто прѣзъ тая година се извършихъ; повдигна се сутринята въпросъ върху това, че тия, които сж гласували за този законъ, не сж били законното болшинство, за да се счете законътъ за дѣйствителенъ, и г. Радославовъ тогава каза: „Понеже има съмнѣние, азъ не искамъ да се прави такава критика, заради това моля Народното Събрание да гласува днесъ наново, че този законъ се е гласувалъ отъ едно законно болшинство на Народното Събрание“. (Вълко Нейчовъ: Браво на г. Радославова!) Веднажъ г. Радославовъ това поддържа, азъ вѣрвамъ, че и сега нѣма да го откаже. Тамамъ е сега врѣме да се констатира, дали е имало болшинство, или е било меншество за касирането на Старо-Загорския изборъ. Въ туй отношение азъ подкрѣпямъ прѣдложението на г. Краева.

Д-ръ Сава Иванчовъ: Г-да прѣдставители!

Атанасъ П. Краевъ: Искамъ думата . . .

Прѣдседателъ: Дадохъ ви я по-напрѣдъ, г-нъ Краевъ!

Атанасъ П. Краевъ: Забранено ли е да говорѣмъ втори пътъ?

Прѣдседателъ: Азъ не забѣлѣжихъ, че сте искали думата.

Атанасъ П. Краевъ: Какъ така? Азъ искахъ думата заедно съ г. Макавѣва.

Д-ръ Сава Иванчовъ: Азъ отстъпямъ думата—прѣди менъ да говори г. Краевъ.

Атанасъ П. Краевъ: Не, не. Понеже се даде на г. Макавѣва прѣди мене и понеже я даватъ и на Васъ, то говорѣте.

Д-ръ Сава Иванчовъ: Не желаете ли да говорите прѣди менъ?

Атанасъ П. Краевъ: Вие винаги ще имате думата. Азъ се опасявамъ, че ако говорите подиръ менъ, нѣма да ми се даде думата да ви възразя; затуй, говорѣте.

Д-ръ Сава Иванчовъ: Азъ никакъ не мислѣхъ да вземъ участие въ това разискване, което се повдигна тукъ.

Когато вчера се положи на гласуване въпросътъ за приемането или неприемането на Старо-Загорския изборъ, прѣдседателствувахъ азъ.

Цвѣтко В. Таслаковъ: И понеже прѣдседателствувахте Вие, сега трѣбва да се въздържите!

Прѣдседателъ: Моля пазѣте тишина! Нѣмате думата, г-нъ Таслаковъ.

Цвѣтко В. Таслаковъ: Понеже вчера е водилъ засѣданieto, трѣбва сега да се въздържи!

Д-ръ Сава Иванчовъ: Г-нъ Таслаковъ има най-малко право да ме прѣсича, защото той вчера самъ отъ мѣстото си ми правѣше комплименти, че съмъ билъ много справедливъ.

Цвѣтко В. Таслаковъ: Да, ама не излѣзе така! Излѣгахъ се. (Смѣхъ.)

Миланъ Макавѣвъ: Колко драма мозъкъ имашъ въ главата си, бе Таслаковъ?

Цвѣтко В. Таслаковъ: Една квитанция за умъ ще ти издамъ азъ тебѣ!

Миланъ Макавѣвъ: Единъ пѣтелъ повече умъ има отъ тебе!

Прѣдседателъ: Моля, г-да, не се расправяйте!

Д-ръ Сава Иванчовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣмаше да вземъ участие въ разискването на въпроса, дали гласуването е било правилно или не и дали резултатътъ е правилно или неправилно обявенъ, защото азъ прѣдседателствувахъ и не бихъ желалъ да се мѣсжъ въ разискването на работи, които се касаятъ лично до мене. Но понеже и г. Д-ръ Даневъ счете за нужно да вземе думата по тоя въпросъ, считамъ за своя длъжностъ, да ви припомнѣмъ онова, което стана вчера. По Старо-Загорския изборъ, анкетната комисиия не се яви съ свое отдѣлно прѣдложение, обаче, докладчикътъ г. Владикинъ заяви, че, като депутатъ, а не като членъ отъ анкетата, прави прѣдложение. Азъ счетохъ, че г. Владикинъ, като докладчикъ не може да отдѣля своето положение на такъвъ и да прави прѣдложение като депутатъ; догдѣто стоеше на трибуната, той можеше да прави прѣдложение само отъ името на комисията; затуй, не счетохъ, че отъ негова страна има прѣдложение и прѣди гласуването споменахъ само прѣдложенията, които бѣхъ направени отъ другитѣ г. г. прѣдставители. Първо бѣше прѣдложението на г. Д-ръ Данева за утвърдението на избора; него искахъ да турѣмъ най-напрѣдъ на гласуване. Искахъ още повече да турѣмъ него първо на гласуване затуй, защото, още когато г. Владикинъ заяви, че прави прѣдложение, отъ меншеството заявихъ нѣколко думи, че той нѣма право да прави такава. Съ това искахъ да удовлетворишъ и ония господа отъ меншеството, които протестираха противъ домогването на г. Владикина, да прави прѣдложение отъ свое име. Но слѣдъ туй пакъ пѣкои отъ меншеството заявихъ, че трѣбва да се счете за първо прѣдложението на г. Владикина, (Иванъ Московъ: Защото е самозванъ докладчикъ!) за касирането на избора. Азъ и на туй се съгласихъ и го турихъ като първо. Даде се на гласуване това прѣдложение. Очевидно бѣше отъ прѣдседателското мѣсто, че

има болшинство за касирането на избора. Нѣмахъ никакъвъ интересъ, и никога не бихъ си позволилъ като прѣдседателствуващъ да прѣдавамъ невѣрно резултата отъ гласоподаването. Толкозъ по-малко можехъ да направя това по Старо-Загорския изборъ, защото, ако искате да знаете моето лично мнѣние не бѣше за касирането на избора. Констатирахъ, прочее, самичкъ, че имаше болшинство. Изяви се, обаче, недвѣрие отъ нѣкои прѣдставители. Азъ поставихъ втори пжтъ въпроса на гласуване, като казахъ: тия г. г. прѣдставители, които сж за касирането на избора, да си вдигнатъ ржката; повикахъ нарочно двама квестори, г. г. Досевъ и Календеровъ, отъ които единътъ е отъ болшинството, а другиятъ отъ меншеството, за да провѣржтъ резултата отъ гласуването, но г. Календеровъ не се оказа въ засѣданието. Повикахъ тогава на второ мѣсто квестора Захарий Митовъ. Прѣчетохъ се гласоветѣ и се оказа, че 82 души прѣдставители гласуватъ за касирането на Старо-Загорския изборъ. Повдигна се пакъ въпросъ, дали 82-мата души съставляватъ болшинство; тогава поставихъ въ обратна смисълъ прѣдложението на г. Владикина и помолихъ всички г. г. народни прѣдставители, които сж противъ това прѣдложение на г. Владикина — понеже го гласувахме веднажъ въ утвѣрдителна смисълъ — да станжтъ на крака. Станахъ на крака, четохъ ги двамата квестори и излѣзохъ най-напрѣдъ 50 души прѣдставители противъ прѣдложението на г. Владикина; бѣше забравенъ г. Чорбаджиевъ, прочетохъ и него, станахъ 51. Провзгласихъ болшинство 82 срѣщу 51. Абсолютно никакви възражения слѣдъ туй не се направихъ; никой, нито отъ лѣвицата, нито отъ дѣсницата, не заяви, че и този пжтъ провѣрката на гласуването бѣше неправилна или невѣрна. И тогава чакъ вдигнахъ засѣданието. За всички тия факти, за всички тия обстоятелства вие бѣхте свидѣтели. Ако не искате сега да неповѣдате истината и ако искате съ друга цѣль да повдигате изново този въпросъ, то е друга работа. Менѣ, обаче, ми се струва, че неправилно се повдига този въпросъ. Това, което вие може да дирите, би трѣбвало по другъ начинъ да го искате и въ друга смисълъ да повдигнете сжщия въпросъ; но да се съмнѣвате въ констатираното болшинство, то значи да отричате онова, което снощи, слѣдъ двойна провѣрка, признахте.

Атанасъ П. Краевъ: Г-да прѣдставители! Трѣбва, прѣди всичко да искажъ своето съжаление, за гдѣто не можахъ да бждж добръ разбранъ отъ уважаемитѣ колеги. Азъ обяснихъ отначало, че на менъ лично първиятъ вотъ ми направи впечатление, че нѣма болшинство за касирането на избора. Провѣри се, стана гласуване въ обратна смисълъ; прѣдложи се да станжтъ прави тия, които сж за избора, и тогава бѣше меншество. Но азъ прибавихъ прѣди малко, че при първото гласуване за касирането на избора имаше мнозина г. г. прѣдставители отъ дѣсницата, които се въздържахъ отъ да гласуватъ. Тѣй като тия сжщитѣ лица не стапахъ прави заедно съ ония, които бѣхъ за утвѣрждаването на избора, заключението е, че тѣ сж се въздържали отъ да участвуватъ въ това гласуване — не сж гласували нито за, нито противъ избора. Азъ заявихъ

по-рано, че когато се оспоряваше, дали има болшинство или меншество, г. прѣдседателствующиятъ възложи на г. г. квесторитѣ да провѣржтъ, тѣ обявихъ, че е болшинство и той прие тѣхното мнѣние и обяви, че е болшинство, и добавихъ: прѣдъ видъ на това, че се говори, както извънъ, така и тукъ, въ Камарата измежду нашитѣ другари, че съмнително е било болшинството за касирането, то за да се избѣгне всѣка укорна критика — това бѣхъ думитѣ ми — моля бюрото да направи една провѣрка на снощния вотъ. Говори се, че не могло въ тази смисълъ да се провѣрява въпросътъ, че не могло втори пжтъ да става вотъ по единъ въпросъ, по който има вече констатиранъ вотъ. Е добръ, тогава вие можете да вземете една друга по-благовидна форма на оспоряването, да се пита Събранието одобрява ли то този протоколъ или не, одобрява ли констатираното въ този протоколъ, и, ако болшинството приеме, че е вѣрно записаното въ четения отъ г. секретаря протоколъ, въ добросъвѣстността на когото напълно съмъ убѣденъ, ако болшинството гласува, че е вѣрно схванато всичко въ протокола, въпросътъ се исчерпва. Нѣма тукъ мѣсто да се говори за квотумъ, защото въпросъ за квотумъ може да има, когато нѣма надлежното число депутати за да се отвори засѣданието, или дали засѣданието е законно, и пр.

Послѣ, още по-малко има мѣсто да ми се прави упрекъ, че азъ съ задня мисълъ съмъ възбуждалъ този въпросъ. Азъ възбудихъ въпроса, г-да прѣдставители, съвършено искрено и искамъ неговото прилично разрѣшение само за запазване достолюбието на Камарата.

Василъ Кънчовъ: Понеже се касае за единъ въпросъ, който е много важенъ за Народното Събрание, желателно е да се разясни. (Тодоръ Георгиевъ: Нѣма неважни въпроси за Народното Събрание, — всички сж важни!) Азъ не говоржъ за Васъ, а за Народното Събрание.

Когато се отвори засѣданието на Народното Събрание присѣтствувахъ 134 души народни прѣдставители. Въ врѣме на засѣданието нѣкои си отидохъ. Кои липсувахъ отъ болшинството не знажъ, но отъ меншеството бѣхъ си отишли г. г. Вълко Нейчовъ и Драганъ Панковъ; така щото, ако прѣдположимъ, че даже никой отъ болшинството не си е отишълъ, тогава сж останали 132. Тукъ трѣбва да кажъ, че г. Иванчовъ се държа много коректно на прѣдседателското мѣсто — това менѣ ми направи добро впечатление; по при всѣ това вотътъ е неправиленъ. Когато се броехъ гласоветѣ на болшинството, тѣ не можехъ да бжджтъ 82 и то по слѣдующитѣ съображения. Квесторитѣ казахъ, че гласуватъ 82-ма души за касирането и прѣдседателствующиятъ заяви, че има болшинство, защото 82-ма дѣйствително сж болшинство, даже ако присѣтствувахъ всички 134 души. Понеже се изяви съмнѣние отъ страна на лѣвицата, че нѣма болшинство, то прѣдседателствующиятъ поиска да констатира: колко души сж за утвѣрдението на избора. Когато се броехъ, азъ ги искахъ 54 души — но единъ отъ квесторитѣ каза 42-ма, другъ — 44 и най-послѣ — се искахъ на 51. (Атанасъ П. Краевъ:

Г-нъ квесторътъ Досевъ каза тукъ на насъ: може двама-трима да съмъ събралъ!

Прѣдсѣдатель: Молжъ, послѣ ще кажете!

Василъ Кжичовъ: Азъ прѣброихъ 54 души, но азъ не съмъ квесторъ и моитѣ думи не можтъ да служатъ за шѣрило. Квесторитѣ казахъ 51 — нека положимъ, че сж броели вѣрно — и тогава 82-ма и 51 ставатъ 133, когато това число не е вѣрното, защото тогава не присѣтствувахъ 134 души, както се обяви при откриване на засѣданieto и когато е явно за всички, че 5—6 души се въздържахъ, а, при това, и отъ бюрото трима души не гласувахъ. Слѣдователно, самото прѣброиване е криво. Дали е нарочно това искривяване или по погрѣшка азъ не мож да кажъ; но искамъ само да отбѣлжъ, че криво стана прѣброиването и криво се съобрази на прѣдсѣдателствующия числото на гласовѣтъ и на това основание прѣдсѣдателствующиятъ обяви рѣшението на Събранието, че има болшинство за касирането. Дали бѣше дѣйствително болшинство, това не може да се утвърди, защото гласовѣтъ се прѣброихъ криво. Ако не искате да вѣрвате на думитѣ на хората, то вѣрвайте на числата. Нека да стане нѣкой да каже, че не бѣхъ 134 души присѣтствующитѣ въ началото при провѣрката и освѣнъ това, че не бѣхъ си отишли трима-четворица? Поне двама азъ посочвамъ, на и бюрото не е гласувало, слѣдователно, смѣтката на квесторитѣ е крива. (Никола Ценовъ: Г-нъ Табаковъ послѣ пристигна!) Понеже смѣтката е крива и ние имаме право да се съмнѣваме въ резултата на гласуването за касирането на Старо-Загорския изборъ, то трѣбва да се допусне да стане второ гласуване. Азъ допушамъ, че имаше болшинство, но това точно никой не може да каже; докогато това не се констатира по единъ явенъ начинъ. Заради това, азъ се присѣдинявамъ къмъ ония, които искатъ да се направи поправка, именно да се попита Събранието още единъ пътъ: дали болшинството е дало своя вотъ за касирането на тоя изборъ или не е дало. Ако не направите това, значи, Народното Събрание се бои отъ свѣтлината. Ние не искаме тия хора на сила да ги вкараме тукъ, но дайте свѣтлина. Констатирайте че сте ги испѣдили, а не че сж касирали съ болшинство.

Цвѣтко В. Таслаковъ: Толкова прозорци има тукъ и нѣмало свѣтлина!

Д-ръ Фоти Симеоновъ: Г-да народни прѣдставители! Уважаемиятъ г. Краевъ повдига единъ въпросъ, че въ вчерашното засѣдание не е имало болшинство при касирането на Старо-Загорския изборъ. За да се хвърли свѣтлина и да се не прави упрекъ на болшинството, че то е касирало единъ изборъ, когато не е имало повече отъ половината на присѣтствующитѣ, той прави едно прѣдложение да се тури на гласуване повторно за да се види: дали въ вчерашното засѣдание е имало болшинство или е имало меншинство. Съгласно нашата Конституция и съгласно Вжтрѣшния Правилникъ, за да имаме редовно засѣдание, трѣбва да присѣтствуватъ повече отъ половината. Въ вчерашното засѣдание е имало повече отъ половината — засѣданието е било редовно. Съгласно Конституцията, за да се приеме единъ

въпросъ, който е поставенъ на дневенъ редъ, трѣбва да гласуватъ повече отъ половината. Г-нъ прѣдсѣдателствующиятъ е констатиралъ, посредствомъ квесторитѣ, че дѣйствително е имало болшинство, а сега се прави упрекъ, че нѣмало болшинство и, слѣдователно, трѣбвало да се повтори гласуването. Може ли сега — поражда се единъ въпросъ — да става втора провѣрка по известни въпроси, които сж рѣшени? Менѣ ми се струва, че въ историята на всички парламенти никждѣ въ свѣта нѣма да намѣрите да се повдига въпросъ на другия денъ за да се констатира, че известенъ въпросъ е приетъ съ такова и такова болшинство. (Атанасъ П. Краевъ. Имате грѣшка!) Както казахъ и по-напрѣдъ, всѣко засѣдание се състои повече отъ половината, а въ вчерашното засѣдание ние имаме половината, съ единъ повече. Сега, прѣдставѣте си, г-да прѣдставители, една такава алтернатива: ние сме 168 души, отъ които присѣтствуватъ 85 души, и че рѣшаваме единъ въпросъ съ 45 гласа отъ присѣтствующитѣ; слѣдъ това, дохождаме въ днешното засѣдание да искаме ново гласуване по тоя въпросъ; можемъ ли да прѣдполагаме, че вчерашнитѣ 85 души, които присѣтствувахъ въ засѣданието, ще бждатъ пакъ сжщитѣ днесъ? Азъ прѣдполагамъ противното, именно, че днесъ ще дойдатъ оиѣзи, които сж отсѣтствували вчера. И тогава тѣ какъ ще контролиратъ дѣйствиията на тия, които присѣтствувахъ вчера? Като се вземе прѣдъ видъ това, което става и въ другитѣ парламенти, вие ще видите, че никждѣ на свѣта не се гласува втори пътъ по единъ прѣдметъ, който е миналъ вече. И, затова, азъ мислжъ, че г. Краевъ, като обмисли добръ въпроса, ще си оттегли прѣдложението и нѣма да стане причина за излишни дебати, защото това ще принесе повече вреда, отколкото полза.

Атанасъ П. Краевъ: Скърбжъ, че не мож да го направжъ!

Тодоръ Щирковъ: Уважаеми г-да народни прѣдставители! Чувалъ бѣхъ, но не бѣхъ виждалъ (Дѣвицата: Брей!) отъ всички приятели, като ми казахъ, и се удивлявахъ, че въ Народното Събрание, въ тая свещена ограда, ще се гледатъ така несправедливо въпроситѣ, не тѣй както изискватъ законитѣ и човѣшката съвѣсть. Чудѣхъ се, ви казвамъ, като ми расправяхъ нѣкои, че единъ приятель отъ дѣсницата, ако нѣщо се оскърби, отива въ лѣвицата, само за да прѣчи. Но азъ не вѣрвахъ. Азъ знажъ, че ние тукъ сме дошли да оправдаемъ довѣрието на нашитѣ избиратели, а не да правимъ прѣпятствия на нашитѣ работи. (Шумъ.) Молжъ ви се. Никого нѣмаше да вѣрвамъ да се прави бѣлото на черно, особено въ Народното Събрание. (Цвѣтко В. Таслаковъ: А при това, всѣки денъ се прави!) а това видѣхъ, г-да, и то днешниятъ денъ. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Много кѣоравъ си билъ!) Азъ се интересувахъ по тоя изборъ. Г-нъ Кжичовъ каза, че ги е челъ, но не ги е прочелъ добръ. И азъ ги четохъ — 82-ма бѣхъ отъ тая страна, а отъ другата 51, всичко 133 души, които сж гласували, и излѣзе справедливо. (Спасъ Ивановъ: Закълни се!) Затова, понеже днесъ сме се събрали да разлеждаме само прошения, азъ молжъ, г-да, всички съвѣстно да разсжждаваме и днесъ да си гледаме оная работъ, за която сме свикани. Вчерашнитѣ работи не трѣбва да ги повтаряме;

защото туй, което го искатъ, не е за нищо друго освѣтъ да прѣчкатъ на работата. (Лѣвицата: Брей!) Това трѣбва да го признаете! Вие не сте дошли тукъ да работите за въ полза на вашитѣ избиратели, а сте дошли само да прѣчите. (Шумъ.) Затова, азъ ви моля, понеже този въпросъ не е за разискване, което и самитѣ закони не позволяватъ, моля г. прѣдсѣдателя да го остави безъ послѣдствие. (Смѣхъ.)

Спасъ Ивановъ: Предсѣдательтъ ли рѣшава въпроситѣ?

Атанасъ П. Краевъ: Азъ прѣдлагамъ благодарственъ адресъ на бащинскитѣ наставления на г. Щиркова!

Миланъ Макавѣевъ: Г. г. Краевъ и Кънчовъ искаха едно и сѣщото, само се постаряхъ да употрѣбжтъ други думи, утъ да се не сѣтимъ ние. Тази особена хитростъ, която се проявяваше отъ г. Кънчова, като да имаше повече религиозно, отколкото парламентарно значение. Той каза по единъ положителенъ начинъ да се убѣдимъ, че били 82 души, а нѣкъ г. Краевъ каза, струва ми се: не, не бѣше толкозъ, имаше прѣдставители, които се въздържахъ. Ами по-силно доказателство отъ това, че 82 души, които вдигатъ рѣка, не се въздържатъ, ами гласуватъ, може ли да има? Гласуването бѣше тѣй: който е за касирането на избора, да си вдигне рѣката, и вдигнахъ 82 души; значи, кой се е въздържалъ? Който не е гласувалъ и меншеството. И за да видите положително това, ние позволихме да се гласува и тѣй: които сж за утвърдението. И какво излѣзе? Видѣхте, че гласувахъ 51 души. 82 и 51 излизатъ всичко 133 души. Значи, единъ се е въздържалъ, ако приемемъ, че толкова сж присѣтствували въ засѣданието, колкото сж били въ началото. Сега, по-положително отъ това, че нѣма да сж се въздържали повече души, не може да става и дума. Има случаи, дѣйствително, гдѣто не може положително да се прѣвѣри болшинството, защото има едни да се въздържатъ; но тукъ бѣше дадено прѣдложението на гласуване и въ положителна и въ отрицателна смисълъ. „Тия, които сж за касирането“ — оказа се, че сж вдигнали рѣка 82 души. Който сж се въздържали ще ги извадимъ. Значи, оставатъ да сж се въздържали 52 души. Хубаво, да гласуваме да видимъ, дали сж повече или по-малко; гласуваме и излиза, че за утвърдението сж 51; значи, единъ или двама сж, които сж се въздържали. Г-нъ Кънчовъ смѣта да сж били излѣзли; но азъ нѣкъ смѣтамъ, че ще сж били тукъ и сж се въздържали. Какво повече диримъ отъ тази ясна смѣтка. Ето защо този въпросъ не би трѣбвало и да се повдига, защото по-положително отъ това, да сж гласували 82 души за касирането, не може да стане. Ако вървимъ по такъвъ начинъ, ето какво би станало. Утрѣ комшията на г. Краева ще дойде да каже: вчера, на 30-й, когато гласувахме за прочетения съкратенъ протоколъ отъ 29-й, видѣхме да гласуватъ толкозъ души за вѣрността на протокола, но ни се струва, че имаше прѣдставители, които се въздържатъ, дайте сега да гласуваме още единъ пътъ за онзи деншия съкратенъ протоколъ. И тогава изборитѣ отъ Стара-Загора ще ги рѣшимъ слѣдъ два мѣсеца, или чакъ въ слѣдующата сесия, защото вѣчно ще ги гласуваме. Защото, всѣкога, на

основание на тия доводи, ще дойде нѣкой да каже: дайте пакъ да прѣвѣримъ гласуването.

Константинъ Панайотовъ: Сега, туй, което каза, е вѣрно.

Вълко Нейчовъ: Ами сега е случаятъ да прѣдложите прѣвѣряването, защото половината отъ лѣвицата нѣма дано сега спечелите! (Смѣхъ.)

Миланъ Макавѣевъ: Васъ квесторъ трѣбваше да направжтъ, тогава . . .

Захарий Митовъ: Азъ слушамъ да се искава недо вѣрие къмъ квесторитѣ. Вчера, когато прѣвѣрявахме гласуването избора, дали се касира или не — всѣки отъ васъ, г-да прѣдставители, бѣше тукъ и видѣ — почнахме отъ тукъ и по редъ прѣвѣрихме всички други. Сега, азъ не знажъ, кой най-напрѣдъ повдигна въпроса, защото сега дойдохъ, но колкото разбрахъ г. Краевъ го е повдигналъ. Менъ ми се струва, че ако нѣмате довѣрие въ насъ, трѣбва да ни освободитѣ отъ квесторската длѣжностъ. Азъ моля да ми приемете още сега оставката, защото въ бѣдѣще не желажъ . . . (Не се чуе.) Азъ ги четохъ и бѣхъ 82. По-напрѣдъ когато се гласуваше по единъ други въпросъ, азъ прѣбровахъ и тогава, отъ една страна едни стояхъ на мѣстата си, отъ друга страна други влизахъ, и по тоя начинъ азъ едва ги четѣхъ. Затова казвамъ, като нѣматъ довѣрието г. г. прѣдставителитѣ отъ лѣвицата, не остава освѣтъ да излѣзжтъ отъ тѣхъ квестори, тѣ да четжтъ гласовѣтъ. Защо не искавахте още снощи съмишние, че ние именно невѣрно сме казали числото на тия, които сж гласували за и на ония, които сж гласували противъ, ами днесъ дохождате, когато е вече миналъ този въпросъ? Още снощи се констатира този въпросъ. Ако вие нѣмате довѣрие въ квесторитѣ, не остава друго освѣтъ да искажете недо вѣрието и да ни приемете оставката. И азъ ви моля, г-не прѣдсѣдателю, да прѣдложите на гласуване, че азъ си поднасямъ оставката. (Миланъ Макавѣевъ: По оставката искамъ да говорж!) Всѣки пътъ ли ще ни бламирате, че ние ви лѣжемъ, че не казваме истината и че не броимъ вѣрно? Никой пътъ вие нѣма да рѣчете, че вѣрно сж се казали гласовѣтъ. Отъ насъ зависи да кажемъ: болшинство ли е или меншество. Щомъ ни обвинявате, че невѣрно прѣброваме, азъ желажъ да ми се приеме оставката още въ сегашното засѣдание, за да не казватъ вече че невѣрно съмъ челъ гласовѣтъ.

Секретаръ Кръстанъ Доцевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ прочетохъ протокола и стана дума за оставка, за гласуване, за присѣтствующи и отсѣтствующи. Вчера, когато азъ бѣхъ секретаръ. Слѣдъ прѣвѣрката на присѣтствующитѣ, испратихъ ми нѣколко души бѣлѣжки, за да ги отбѣлѣжъ въ присѣтствената книга; значи, тѣ сж дошли слѣдъ прѣвѣрката. Между тѣхъ бѣше и г. Шойо Табаковъ. (Паскалъ Гълѣбаровъ: И азъ!) Той е тукъ сега и нека ме изобличи, ако не казвамъ истината. Послѣ, г. г. Димитъръ Петковъ, Д-ръ Кириакъ Провадалиевъ, Геннадиевъ, Илия Вълчевъ, Исмаилъ . . . — не можехъ да прочетж по-нататкъ името, и г. Калчевъ. На тия господа, ако искате, ще се помжжъ да намѣриж бѣлѣжкитѣ, защото азъ ги турихъ въ джеба си и ще ги донесж, да видите самия

тѣхненъ почеркъ. Тѣй щото, при гласуването, не сж били 134 души присъжествуващитѣ прѣдставители, както искате да се базирате, за да кажете, че 82 души не съставляватъ болшинство. (Михаилъ К. Сарафовъ: Ама има и нѣкои, които си отидохъ!) Г-нъ Цапковъ и г. Нейчовъ само си отидохъ. Така щото, добрѣ ще направите сега да се произнесете, дали съмъ добрѣ схваналъ въпроса и правилно ли съмъ написалъ протокола, т. е. дали сж право записани 82 или 51, защото, когато бѣше прѣдложено за касирането на избора, г. г. прѣдставителитѣ станахъ на крака и каквото чухъ отъ г. квестора и г. прѣдседателя, това записахъ. Затуй, трѣбва по-напрѣдъ да се произнесете, дали протоколътъ, тѣй както го прочетохъ, е вѣренъ или не, и послѣ да се разисква оставката на квестора г. Митова.

Д-ръ Сава Иванчовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ взехъ втори пжтъ думата, за да направя нѣкои поправки върху онова, което се говори за случившето се снощи, защото не желяж да се допусне ни най-малкото съмнѣние, че при извършването на извѣстно дѣйствиe въ Народното Събрание, подъ мое прѣдседателство, по единъ или другъ начинъ, е могло да се допусне фалшификация. Двѣ сж поправкитѣ, които искамъ да направя, и по които не вѣрвамъ да бждж опровергнатъ. Г-нъ Краевъ ви казва, че първиятъ пжтъ, когато се гласува, било меншество, защото една голѣма частъ отъ тия г. г. депутати, които стожатъ отъ страна на болшинството, сж се въздържали. Първата проверка бѣше само на ония лица, които бѣхъ вдигнали ржка за касирането, а не на тия, които се въздържахъ, и като прѣгледяхъ тия, които бѣхъ вдигнали ржка, видѣхъ, че бѣхъ болшинство. Туй е, което азъ видѣхъ отъ прѣдседателското мѣсто, и азъ моля г. Краева да ме вѣрва, че не искамъ да изопачавамъ истината. При все това, азъ не искахъ да вѣрвамъ само на очитѣ си — може би разликата да бѣше 5 или 10 души — но искахъ да се констатира по най-положителенъ начинъ, за да се не даде поводъ и за най-малкото съмнѣние, затуй дадохъ най-широкъ просторъ на гласуването. Тази е първата поправка, която правя на г. Краева.

Втората поправка се отнася въ отговоръ на г. Кънчова, и тя е слѣдующата. Въ мое присъствие, като прѣдседателствуващъ — ще потвърдя сжщото, което каза и г. секретарятъ — пристгнахъ нѣколко записки отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които бѣхъ дошли късно и желяехъ да се запишатъ като присъжествуващи. Питайте, ако щете, и г. Бѣлинова, като секретаръ, па и всички други секретари, че винаги не е това истинското число на присъжествуващитѣ въ засѣданнето прѣдставители, което въ начало се провъзгласява, но, че доста порядъчно число, голѣма частъ отъ г. г. народнитѣ прѣдставители пристигатъ късно. Ако погледнете списъка, вие ще забѣлѣжите цѣлъ редъ зачерквания за присъжествието на ония, които при първоначалното четение на списъка сж били забѣлѣзани за отсъжествуващи. Ето защо, и г. Кънчовъ, въ своята смѣтка, много се лъже.

Тия сж двѣтѣ поправки, които искахъ да направя. Свършвамъ съ слѣдующата бѣлѣжка. Лошавъ прецедентъ

създаваме, ако се повърнемъ и поискаме ново гласуване да стае по въпросъ, който вече сме рѣшили. Но и г. Краевъ ви каза: чете се тукъ единъ съкратенъ протоколъ; чека съ вдигане на ржка проверимъ дали е вѣрно или не-това, което сме извършили вчера. Значението на съкратения протоколъ е извѣстно. Тамъ се само вкратцѣ излага онова, което въ подробности е изложено въ стенографическитѣ протоколи, и ако въ слѣдующето засѣдание съкратенитѣ протоколи се прочитатъ и се пита: има ли нѣкой да направи бѣлѣжка, то е затова, да не би въ кратката редакция на тия съкратени протоколи да се е вмъкнала нѣкоя фактическа погрѣшка. Напр., ако въ този протоколъ бѣше турнато: гласували 82 души за утвърдението на избора, когато сж гласували 51, имаше право всѣки отъ г. г. народнитѣ прѣдставители да каже, че има фактическа погрѣшка и да иска да се поправи. Тогава ще видимъ стенографическия протоколъ, ще повикаме квесторитѣ и ще направимъ фактическата погрѣшка. Но да искаме при четенето на съкратения протоколъ да става ново вотиране за рѣшени вече работи, т. е. да искаме прѣрѣшването на свършени вече въпроси, това ще бжде една галиматия, която ще ни доведе до онзи резултатъ, който много-хубаво напомни г. Макавѣевъ. Намъ ни казватъ, че имало прецедентъ; оня прецедентъ бѣше за свършено друго нѣщо. Такива прецеденти сжществуватъ и въ другитѣ парламенти. Въ извъредната сесия, наистина, ние се повърнахме на ново да гласуваме по единъ въпросъ, защото тогава се бѣше явилъ споръ за квотума на Народното Събрание — имаше ли пужното количество народни прѣдставители, или не. Констатира се, че нѣмаше това количество, заради това трѣбваше наново да се гласува, нѣщо което стана и което се случва често въ всички парламенти. Но такъвъ случай, какъвто ни прѣдставлява г. Краевъ, азъ заявявамъ, че нигдѣ не става — и у насъ не може да бжде. (Иванъ Московъ: Ами по Кюстендилския изборъ?) Не желяж да отговарямъ на г. Московъ, защото не заслужава! (Атанасъ П. Краевъ: По Кюстендилския изборъ стана това!) Г-нъ Краевъ, на Васъ ще отговоря. Второ гласуване на Кюстендилския изборъ не стана. (Гласове: А а! — Атанасъ П. Краевъ: Азъ бѣхъ боленъ тогава и не присъжествувахъ.)

Д-ръ Василь Дочевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ мисля, на че единъ такъвъ въпросъ, който не дава особено сжщественостъ въ дѣятелността на единъ парламентъ, не трѣбва да се отдава никакво значение. При гласуването вчера, квесторитѣ констатирахъ, че 82 души вдигатъ ржка; а че били 79 души, или 80 души, че неволно станало грѣшка, при прочитането на единъ, или на два гласа повече, мисля, че това не може да бжде такъвъ въпросъ, който трѣбваше да ни отнеме врѣмето, което струва на държавата пари. Азъ съмъ единъ отъ тѣзи лица, които снощи се въздържахъ, по справедливостта го изисква, г-да прѣдставители, да констатирамъ прѣдъ васъ — това го призна и г. Д-ръ Ходжовъ прѣдъ мене — че безспоренъ фактъ бѣше, какво болшинство имаше за касирането. Слѣдователно, по-нататкъ, безъ да губимъ скжпото си врѣме, мисля, че не е нито умѣтно, нито благоразумно.

Миланъ Макавѣвъ: Азъ гледамъ, че г. Захарий Митовъ си дава оставката, защото меншеството нѣмало довѣрие въ него. Ами, че меншеството може да нѣма довѣрие и въ насъ — тогава и ние трѣбва да си дадемъ оставката. (Смѣхъ.)

Цвѣтко В. Таслаковъ: Не само ние, но и народътъ нѣма довѣрие въ насъ!

Миланъ Макавѣвъ: Само г. Таслаковъ има монопола на довѣрието! — Тѣй щото, този монополъ дайте да го има и г. Захарий Митовъ по отношение къмъ Васъ, защото г. Захарий Митовъ не е избранъ отъ насъ.

Азъ моля, оставката на г. Захария Митовъ да се не приема. Даже утрѣ ще трѣбва да назначимъ на меншеството още единъ Захарий Митовъ, защото тия квестори му сж малко. (Смѣхъ.) Азъ прѣдлагамъ да се прѣкратятъ дебатитѣ. Вѣрвамъ, че и г. Бѣлиновъ е съгласенъ съ това мое прѣдложение. (Смѣхъ.)

Вълко Нейчовъ: Да чуемъ справедливата дума на г. министра!

Прѣдседателъ: Има прѣдложение за прѣкращението на дебатитѣ. Които отъ г. г. народнитѣ прѣдставители сж съгласни да се прѣкратятъ дебатитѣ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Прѣкратяватъ се дебатитѣ.

Отъ дебатитѣ излѣзе явно, че никакви бѣлѣжки по протокола не се направихж; затова, протоколътъ се приема тѣй, както е. По повдигнатия отъ г. Краева въпросъ, ако има пѣкой да прави прѣдложение, да го направи, за да се турне на дневенъ редъ за друго засѣдание.

Ганю Чолаковъ: Не е гласувалъ протоколътъ! Трѣбва да се гласува.

Министъръ Петъръ Пешевъ: Да се гласува!

Прѣдседателъ: Досега практиката е била такава: ако не се направятъ бѣлѣжки по протокола за нѣкакви допуснати въ него грѣшки, протоколътъ се приема за вѣренъ и точенъ, безъ да се гласува. Сега, ако искате, да се тури на гласуване.

Д-ръ Василь Дочевъ: Щомъ се оспорява, да се гласува!

Прѣдседателъ: Който приема прочетения съкратенъ протоколъ за вѣренъ и точенъ, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Значи, протоколътъ се приема за вѣренъ и точенъ.

Моля г. докладчика на прошетарната комисия да земе мѣстото си.

Докладчикъ Василь Кънчовъ: Г-да народни прѣдставители! До Народното Събрание е постъжило едно прошение отъ Димитри Я. Ямали, отъ с. Урумъ-Еникъой, Айтоска околия, Бургазски окръгъ. Този господинъ се оплаква на Народното Събрание отъ лихвари, които съсипвали Айтоската околия. Споредъ него, имало много лихвари, които съсипвали тази околия, но главни били: Леблебиджиглу, отъ гр. Анхиало, Аронъ С. Коенъ и П. Т. Първановъ, отъ гр. Айтосъ. Тия хора си раздѣлили Айтоската околия и съсипали много села. Отъ съсипанитѣ билъ единъ и той. Излага една малка смѣтка за своето положение спрѣмо единъ отъ тия лихвари. Оплаквачътъ, казва така: че прѣзъ 1892 год. отъ този лихваринъ взелъ 40 крини зимница

съ стойность 80 лева и 120 лева пари, а всичко 200 л.; сръщю тѣзи 200 лева далъ 235 лева въ пари, 20 кила ячмикъ, 51 крина зимница, 45 крини ржжъ, 32 кила зимница, 36 кила ячмикъ, 40 кола сѣно, 25 надници за прѣвозъ на спони, 15 надници на хармана, 1 волъ, за 50 л. грозде, 35 кола сѣно, а всичко на сума 2.220 л. За тази сума той казва, че е повдигалъ въпросъ прѣдъ сждилището, за да може да се отърве отъ този лихваръ и отнеме частъ отъ имотитѣ си, които му билъ далъ, но сждътъ, на основание дѣйствиущитѣ закони, не взелъ въ внимание личното свидѣтелствуване, а искалъ само записи, затуй не можалъ да спечели дѣлото. „Прѣдъ видъ, казва, на това и прѣдъ видъ, че отъ поредочни хазии въ селата станалме послѣдни говедари за прѣпитание на сѣмействата си, моляж, да распоредите, съгласно Закона за лихваритѣ въ Силистренския и Варенския окръжи, да назначите една анкетна комисия, която да разгледа смѣткитѣ на тия села, и частно моитѣ, за да издири истината и справедливостта и да даде всѣкому, което е негово“.

Прошетарната комисия, г-да прѣдставители, се занима доста много съ това прошение; то се разгледа обстоятелствено, и отъ мнозина отъ членовитѣ на прошетарната комисия се заяви, че дѣйствително, на много мѣста въ България, освѣнъ въ двата окръга, за които има специаленъ законъ, лихварството въ послѣдне врѣме е взело ужасающа размѣри, особно прѣдъ видъ на това, че въ послѣднитѣ гладни години населението имаше голѣма нужда за пари; прѣдъ видъ на това, че въ началото на годината често пжти, въ срока, когато се събиратъ даждията, хората нѣматъ пари и прѣдъ видъ на това, че земледѣлческитѣ каси не могатъ да улесняватъ хората съ пари. По тѣзи причини и прошетарната комисия взема слѣдующето рѣшение: да се прѣпоржча на Министерството на Търговията и Земледѣлието да проучи въпроса за лихварството въ Айтоската околия, защото има дѣйствителни признаци, че населението тамъ е съсипано, и, ако е истина всичко това, да прѣдложи, щото Законътъ за лихоимскитѣ дѣла въ Варненското и Силистренското окръжия да се приспособи и за тая околия, и още, ако намѣри за добръ, велѣдствие опитътъ, който е направенъ съ тоя законъ, да прѣдложи едно усилено гошение сръщу лихваритѣ. Това е рѣшението на прошетарната комисия.

Константинъ Липовански: Г-да народни прѣдставители! Азъ, като се съгласявамъ напълно съ мнѣнието, което исказа г. докладчикътъ на прошетарната комисия, има да добавж къмъ неговитѣ думи още нѣколко свои доводи въ полза на това мнѣние на комисията. Истина е, че въ много села и околии лихварството е достигнало до тамъ, щото ще дойде врѣме, когато цѣли села ще отиджтъ въ ржцѣтѣ на лихваритѣ. Ще ви кажж единъ случай. Въ Орѣховската околия има едно село Селановци, гдѣто има двама души търговци-лихвари, които, чрѣзъ лихварството си, сж успѣли и купили 150 кжщи отъ селянитѣ и така повече отъ половината на селото е въ тѣхни ржцѣ. Кжщитѣ и цѣлиятъ имотъ на повечето отъ селянитѣ сж тѣхни и ги пуцатъ да живѣятъ въ кжщитѣ имъ само подъ наемъ. И ако отива

това пѣщо така, не ще бжде далечъ деньтъ, когато ще видимъ цѣлото село съ своитѣ имѣния и къщи въ ржцѣтъ на тия лихвари. Та като съмъ напълно съгласенъ съ мнѣнието, изказано отъ комисията, да се прѣпоръча на надлежното министерство да проучи въпроса и да внесе прѣдложение за разширение на закона и въ Айтоската околия, отъ себе си ще добавжъ: да се прѣдложи на г. Министра на Търговията и Земледѣлието да направи това още въ тая сесия на Народното Събрание, защото безъ тая прѣпоръчка, въпросътъ може и до идущата година да се протака, безъ да се вземжтъ надлежнитѣ мѣрки. Ето защо, азъ мислжъ, че трѣбва да се внесе прѣдложение, съ което да се разшири дѣйствието на Закона за лихоимскитѣ дѣла въ Варненското и Силистренското окръжия не само въ Айтоската околия, но и въ Вратчанския окръгъ, по това е отъ мене казано. А пѣкъ не ще бжде злѣ да се внесе прѣдложение, щото дѣйствието на тоя законъ да се разшири въ цѣла България.

Петъръ Н. Даскаловъ: Отказвамъ се.

Вълко Нейчовъ: Азъ намирамъ умѣстно рѣшението на пропетарната комисия, тѣй както то биде докладвано отъ почтения докладчикъ, толкова повече, че, доколкото азъ знажъ, не е само една мѣстность, не сж и нито 5 или 20 мѣстности, които страдатъ, гдѣто населението тежко пжшка подъ тежестъта на висканията на лихваритѣ, по то е общъ неджгъ на България. Така щото въ деня, когато надлежниятъ министъръ се занимае съ тая вещь, ще има грижата за създаването на едно общо законодателство за България по вещь на лихварство. Азъ мислжъ, че можемъ, безъ стѣснение — репресивно правосѣдие може безъ стѣснение да имъ се приложи, безъ рискъ да бждемъ упреknати въ нелегално дѣйствие — да приложимъ тоя законъ на такива лихвари, които злоупотрѣбляватъ съ слабостъта на населението и го експлоатиратъ така безбожно. Азъ мислжъ, че тукъ има едно експлоатиране съ слабостъта на населението. Истина, за нѣкои вискателни умове ще бжде, може би, малко прѣсилено тълкуванието на тоя членъ отъ закона, който прѣдвижда ескрокерията. Азъ, прочее, още не налѣгамъ на нуждата да се прилага репресивното правосѣдие по вещь на ескрокерията, по то може да се приложи на тѣзи лихвари, които експлоатиратъ населението, защото намирамъ, че има голѣма нужда да се гарантира населението въ цѣла България и да се турне край на такива безбожни и безчувствени лихвари. Азъ поддържамъ мнѣнието на г. Линовански, да се извърши тоя актъ отъ голѣма нужда за държавата и населението отъ страна на правителството, и съмъ увѣренъ, че Народното Събрание ще бжде готово да гласува единъ такъвъ законопроектъ.

Д-ръ Фоти Симеоновъ: Понеже съмъ жителъ отъ Айтоската околия, а при това и прѣдставителъ отъ тамъ, на мене прѣдстои да кажжъ нѣколко думи, какъ стои тоя въпросъ и въобще до какъвъ размѣръ е развито лихварството въ тая околия. Менѣ ми се струва, че ако се каже, че лихварството е много развито само въ тая околия, не ще да бжде истина, защото лихварството е едно такъво зло, което почти е завладѣло цѣла България, не частно Айтоската

околия. Може да се каже, дѣйствително, че то съществува на всѣкадѣ въ България, че е пунало дълбоки корени и че застрашава доста много не само земледѣлческото население, но и другитѣ съсловия. Когато се констатира известно зло и когато искаме да го искоренимъ, трѣбва да диримъ причинитѣ, които сж го създали. Прочее, трѣбва да диримъ причинитѣ, които сж създали лихварството у насъ. Менѣ ми се чини, че причината на това е липсата на кредитъ, липсата на капитали, въобще улесненията не сж такива, за да може единъ селянинъ, единъ земледѣлецъ да истреги нѣкоя сума отъ нашитѣ кредитни учреждения. Доколкото знажъ, нашитѣ земледѣлчески каси сж поставени на такива основи, че не може да помагатъ, не може лесно да удовлетворяватъ населението. Нашиятъ земледѣлецъ има въ нашитѣ земледѣлчески каси извѣстенъ кредитъ, и този кредитъ исчерпи ли се веднажъ, за него не остава вече, освѣнъ да пркбѣгне къмъ други кредитори, които сж повечето евреи и които взематъ безбожна лихва — по 25, 30 и 50 на сто. Такива случаи има и въ Айтоската околия. Отъ друга страна, понеже у насъ липсватъ капитали и кредитни учреждения, а пѣкъ тия, които ги имаме, не сж поставени на такива основи, на каквито трѣбва да бжджтъ поставени, за да удовлетворяватъ нуждитѣ на населението, населението бива принудено да отива въ ржцѣтъ на самото зло — да прибѣгва къмъ лихваритѣ. Прочее, на народното прѣдставителство прѣдстои тежката задача да отърве населението отъ това зло. Понеже всички чувствуваме, че това зло е на всѣкадѣ, менѣ ми се струва, че мѣрката която трѣбва да се вземе въ данния случай, е мѣрка, която не трѣбва да бжде само за Айтоската околия, а трѣбва да бжде обща мѣрка за цѣлото Княжество. Заради това, като се присѣдинявамъ къмъ мнѣнието на г. г. Нейчова и Линовански, азъ напълно съмъ съгласенъ да се видоизмѣни рѣшението на комисията и да се прѣпрати настоящето прошение въ Министерството на Търговията и Земледѣлието, сжщо и въ Министерството на Правосѣдието, да събержтъ нужнитѣ свѣдѣния и още въ настоящата сесия да се внесе законъ или прѣдложение, за да се прѣдотврати това зло — лихварството.

Спасъ Ивановъ: Г-да прѣдставители! Въпросътъ, който ни занимава, е доста важенъ, даже по-важенъ отколкото ние си мислимъ, защото се касае до една часть отъ населението на нашето Княжество, колто, главно, поддържа нашия бюджетъ и насъ всички. Дѣйствително, азъ не знажъ дали ще има човѣкъ въ Събранието, който да не е противъ лихваритѣ. Но мнѣнието на комисията за искоренение на лихварството, е мнѣние, което не може да постигне цѣльта си. Азъ това практически го знажъ, на и по други съображения, за което ще ме повѣрвате. Лихварството, както се знае, се корени отъ старо врѣме и до днесъ, и каквито закони да сж били издавани до сега противъ тѣхъ, лихваритѣ сж толкова умни и хитри, че винаги сж намирали пжтеки за да заобикалятъ закона, и даже чрѣзъ самитѣ закони си служатъ за по-силно и по-здрово обвѣрзване на своитѣ клиенти. Законитѣ, вмѣсто да ограничжтъ лихваритѣ, даватъ имъ възможность повече да експлоатиратъ. Има специаленъ

законъ за разрѣшеніе на лихонимскитѣ дѣла въ Варненското и Силистренското окръжия. Въ единъ отъ тѣзи окръжи, именно въ Варненския окръгъ, азъ съмъ билъ съдия — членъ въ окръжния съдъ — една година и знамъ, че въ течение на цѣлата година този законъ не е билъ приложенъ и никога не може да се приложи. Защо? Защото хората, които се занимаватъ съ лихварство, избѣгватъ отъ закона и даже се ползватъ отъ него за да обвързватъ клиентитѣ си. Не сж тия мѣрките за да може да се избави населението отъ лихваритѣ. Мѣрките сж други. Ако г. Министерътъ на Правосъдието е внесълъ законопроектъ за собствеността — въ тоя именно законопроектъ, прѣдъ видъ на уровня на нашето население, прѣдъ видъ на нашето въспитание и грамотностъ, трѣбваше да се направи едно малко измѣнение въ смисълъ, щото неговата правособственостъ да бжде малко ограничена; защото, иначе ако бжде, ако се даде такава широка собственостъ, както е за всички, тая собственостъ ще исплъзне изъ рѣцѣтъ на нашето земеделѣческо население и ще отиде у лихваритѣ. Та казвамъ, че тия принципи, които сж освѣтени въ други държави, ние още за дълго врѣме не ще можемъ ги приложи у насъ, защото сж въ врѣда, а не въ полза на нашето население. Мѣрките, които мислж, че трѣбва да се вземжтъ, не сж въ такава смисълъ, въ каквато говори Законътъ противъ лихваритѣ, но трѣбва да бжджтъ такива, щото една частъ отъ недвижимитѣ имоти, отъ собствеността на земеделѣца, да не може да бжде отчуждена отъ длъжницитѣ. Това, като бжде общъ принципъ за собствеността, ще помогне въ дадения случай и противъ лихваритѣ, ще помогне на земеделѣца да не може да се продава известна частъ отъ имотитѣ му за дългъ. Това имаме отчасти по отношение на движимитѣ имоти, изразено въ Закона за гражданското сждопроизводство, но по отношение на недвижимитѣ — такава распоредане нѣмаме. Ако имаше такава нѣщо, можехме всѣко семейство да гарантираме съ по 15—20 дюлюма земя. Отъ друга страна, по такъвъ начинъ ние бихме могли да гарантираме единственото жилище на земеделѣца, да не може да се отчуждава за дългъ и да остане той да се скита по улицитѣ. Та казвамъ, ако отстѣпимъ отъ общия принципъ, приетъ въ чуждитѣ, цивилизовани държави, и направимъ такава ограничение въ распореданията за собствеността на земеделѣца, това въ сжщото врѣме ще бжде малко ограничение и на лихваритѣ.

Другата мѣрка, която трѣбва да се прѣпоржча на министерството, е тази. Г-нъ Д-ръ Симеоновъ каза, че нашитѣ земеделѣчески каси сж поставени въ такава положение, че намѣсто да помагатъ на нашето население, тѣ, напротивъ, му правжтъ голѣми пакости, и такива пакости, за които всѣки знае. Който е взималъ отъ земеделѣческитѣ каси пари, той се е заробилъ вѣчно, и не само той, но и неговитѣ наследници. Лично азъ знамъ, че до скоро врѣме се практикуваше така, че касиеритѣ влизахж въ споразумѣние съ частни лица отъ селата и градоветѣ, тия лица събирахж записитѣ, отивахж при касиера и взимахж паритѣ, а когато нѣкой другъ отиде при касиера да иска пари, послѣдниятъ му казва: нѣма пари. Такива примѣри имаме

въ Ломската земеделѣческа каса, гдѣто има заведени и углавни дѣла. Затова, когато взимането на пари отъ земеделѣческитѣ каси става по тоя начинъ, на селянина намѣсто 200, написватъ му записъ за 400 лева, отъ които двѣста взема посрѣдникътъ. И не само това правжтъ съ него. Това е малко. Ако селянинътъ отиде въ касата самъ, безъ помощта на адвокатъ или другъ нѣкой ходатай, той е осжденъ да чака четири-петъ дена и да не вземе пари. И не само когато отиде да взема пари, но просто за промѣнение на записъ, той е принуденъ да чака редъ, цѣла недѣля, за да може да му се промѣни записътъ, а като не умѣе да направи това, като не знае формалноститѣ, може и да го испжжджтъ. Даже има случаи въ нѣкои каси, гдѣто за единъ левъ или половина левъ недоплатени, испжждатъ селянина и послѣ му продаватъ всичко за нищо. По такъвъ начинъ земеделѣческитѣ каси опростахж населението, оставихж го безъ имотъ, а и населението, може да се каже, опроста каситѣ, защото тѣ — земеделѣческитѣ каси — отъ продаването имотитѣ на длъжницитѣ не можжтъ да получатъ даже $\frac{1}{10}$ частъ отъ своето вземане. А пъкъ кой купува тия имоти? Купуватъ ги пакъ лихваритѣ. Та по моему, ако г. Министерътъ на Търговията и Земеделѣието имаше прѣсърце да се грижи за населението, трѣбваше да опростотвори това вземане-даване на тия хора съ земеделѣческитѣ каси, защото ние имаме работа съ хора прости, неграмотни, и трѣбваше да се направи така, че щомъ отиде селянинътъ съ записъ, да вземе веднага пари. Такова едно опростотворение ще помогне и на самитѣ каси, а не само на селянитѣ. Но това не се върши, и азъ ви казвамъ, че отъ день-надень, нашитѣ каси намѣсто да печелжтъ — губжтъ; губжтъ съ своето книговодство, съ своитѣ голѣми формалности и пр. Земеделѣческитѣ каси просто сж станали банкови контори, въ книговодството на които сами тѣ не можжтъ да разбержтъ нищо. Ето защо, по моему, добръ би било, ако Събранието поискаше да прѣпоржчае на г. Министра на Търговията и Земеделѣието да намали лихвитѣ на заемитѣ отъ земеделѣческитѣ каси. Това намаление може да се навакше, като се намали персоналтѣ на каситѣ, защото въ нѣкои каси има да служжтъ по 15—16 души, когато сжщата работа може само и съ двама-трима души да се върши, като се исклучжтъ формалноститѣ; а пъкъ отъ друга страна да се опростотвори вземането-даването на земеделѣцитѣ съ тия каси. По такъвъ начинъ само ще се постигне цѣлътъ, която ще гони Законътъ за лихваритѣ, а не съ распространение на отменения вече законъ да искате да ги ограничите. Това е доказано. Та моето прѣдложение е, намѣсто такава едно мѣние на комисията, да се направи друга прѣпоржча на г. Министра на Правосъдието, едно: да измѣни своя законъ за собствеността по отношение на земитѣ и да остане една располагаема частъ на сѣмейството, която да не може да се отчуждава. Признавамъ, че това е противъ общия принципъ, но ние трѣбва да го направимъ, за да се не злоупотрѣбжава съ нашитѣ селяни. Другото е: да бжде ограничена онази частъ отъ движимия имотъ, която е необходима за поддържане на сѣмейството на земеделѣца, като такъвъ. Това е ограни-

чено, наистина, споредъ закона, но отидѣте съ пристава по изпълнение и ще видите, че нищо не се оставя. Трѣбва да се внуши и на приставитѣ да съблюдаютъ точно закона. Азъ съмъ билъ очевидецъ, че се изгрѣбва послѣдното зърно жито на длъжника — селянинъ и че се продаватъ воловетѣ на селянитѣ, съ които оржатъ. Това е забранено отъ закона, но нищо не можешъ да направишъ на такива пристави, защото никой не ги прѣслѣдва. Това е фактъ и азъ можъ да ви го докажъ. Отъ друга страна, да се опростотвори земамето-даването съ земледѣлческитѣ каси, като се намалжтѣ и лихвитѣ, а въ замѣна на това да се намали и персоналтѣ и опростотвори книговодството. А това ще стане, ако една комисия отъ мѣстни земледѣлци опрѣдѣли кредитоспособността на всѣки земледѣлецъ, изразена въ особени таблици, провѣрвани при всѣко вземане отъ кмета. На основание опрѣдѣлената кредитоспособностъ, ще издаватъ книжки и по тѣхъ ще се даватъ и взематъ обратно заемитѣ на основание просто прѣдвяляване въ кръга на опрѣдѣленото, при което срочнитѣ и опрѣдѣлени исплащания да се съвършено премахнатъ. Може да каже нѣкой, че земледѣлческата каса е банкерска кантора и че, като такава, тя трѣбва да има всѣкитѣ книжа. Кой каквото ще да каже, че е банкерска кантора и че трѣбва да има всѣкитѣ книжа, ние, обаче, не трѣбва да забравяме, че имаме работа съ едно просто население, на което трѣбва да му помогнемъ, като го улеснимъ да може да се ползува отъ тия каси, а не да даваме възможностъ на лихваритѣ да взиматъ пари отъ земледѣлческитѣ каси и да ги даватъ на населението съ голѣма лихва, да го оголватъ повече. Ето защо, азъ моля да се приемжтѣ тия двѣ мои прѣдложения, вмѣсто това, което прѣдлага комисията. И тѣ сж, по моему, които горѣ-долу ще можжтѣ да облекчжтѣ положението на цѣлото население отъ лихваритѣ. Това, което се иска да се прѣпоржча Законътъ за лихварството да се приспособява за цѣла България, нищо нѣма да помогне, защото, както казахъ, лихваритѣ отъ него се ползуватъ повече, отколкото безъ него, а и законътъ е специаленъ — за извѣстни вземания-давания по записи отъ турско врѣме останали.

Цвѣтко В. Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Че въпросътъ е важешъ, че злото е взело широкъ разжъръ и че то е пунало дълбоки корени, това всѣки отъ насъ го признава, па и всѣки въ България го признаватъ. Но, за да се отстрани едно зло, ще трѣбва да се намѣржтѣ причинитѣ, които сж прѣдизвикали това зло. Справедливо забѣлжжи прѣдговорившиятъ, г. Д-ръ Симеоновъ, че тия причини, ако се отстранжтѣ, ние не ще бждемъ принудени да правимъ закони, съ които да ограничаваме злото, само че, менѣ ми се струва, той памира причинитѣ въ слѣдствията. Каза се отъ г. Д-ръ Симеонова и отъ г. Спаса Ивановъ, че за да се отстрани това зло, трѣбва да дадемъ голѣмо улеснение на населението, за да може то да намѣри кредитъ, а освѣч туй, отъ г. Спаса Ивановъ се прѣдлага да се запрѣти продаването на имотитѣ, до извѣстна степенъ, на дебиторитѣ. Наистина, тия двѣ мѣрки, макаръ и палиативни, бихж принесли полза, ако се приемжтѣ сега на бърза ржа, докато се прѣдприемжтѣ други мѣроприятия, съ които

да може да се отстрани злото. Менѣ ми се струва, че не е това дѣто нѣма лесенъ кредитъ за селянитѣ, та зарадъ това сж се впуснали въ много земане пари отъ лихваритѣ, които сж ги заробили. Причината е, че тѣ сж принудени да искатъ кредитъ. Ето защо, ние трѣбва да вземеме актъ отъ днешния въпросъ и да прѣпоржчаме комуто трѣбва — менѣ ми се струва на Министерството на Търговията и Земледѣлието — да издири здраво, откъдѣ произлиза това осиромашяване на населението, откъдѣ е принудено то да търси голѣмъ кредитъ, и да се вземжтѣ извѣстни мѣроприятия, които да отстранжтѣ това зло, за да се не принуждаватъ хората да се отнасятъ къмъ лихваритѣ да диржтѣ пари. Само по такъвъ начинъ ще може истински да се отстрани злото. Не ще съмнѣние, че въпросътъ е малко икономически и въ него игражтѣ роль икономическитѣ закони. Тукъ играе роль, както законътъ за данѣната система — неправилно расхвърляне на данѣнитѣ, така сжщо играе роль не доброто уреждане на нашата индустрия и земледѣлие и западналата наша търговия. Но за да се вземжтѣ мѣрки за усиляването на всѣки тия помингѣци, трѣбва едно сериозно изслѣждане на въпроса, трѣбва едно сериозно изслѣждане на работата отъ компетентни лица, което нѣщо ние днесъ не можемъ да направимъ, а трѣбва да прѣпоржчаме на Министерството на Земледѣлието да се загрижи за тая работа и единъ денъ да се потруди да прокара тия мѣроприятия, които намѣри за цѣлесъобразни, за да се отстрани това зло. При все това, мѣрката, която ни прѣпоржчва комисията, не е и за исхвърляне; макаръ и да не е на мѣстото си, макаръ и палиативна, тя ще принесе своята полза. А пъкъ че мѣрката е палиативна азъ ще ви обрпж вниманието, какво е ставало въ други страни. Въ Франция едно врѣме бѣхж принудени да ограничжтѣ голѣмитѣ лихви, защото лихваритѣ съсипвахж ония, които имахж пужда отъ пари, но това не можа да ограничи лихваритѣ, защото намѣсто прѣдвиденитѣ 6 и 12%, лихвитѣ бѣхж 18% и даже 30%. Та ние и сега имаме прѣдвидено въ закона наказание за тия, които взиматъ голѣми лихви. Както се спомена отъ г. Спаса Ивановъ, имало — и азъ знаж, че има. — Законъ за лихоимството специално за Варненския и Силистренския окржзи. Азъ не съмъ го челъ, защото не ми е станало пужда, но и въ Закона за задълженията и договоритѣ ясно е казано, че законната лихва е 10%, а уговорената 12%, но при все това, хората можжтѣ да заобикалятъ закона по разни начини, взематъ лихва много по-голѣма. Тия, които даватъ или по-добрѣ отъ които се иска да се взематъ повече лихви, сж достатъчно оградени съ закона; законътъ, казвамъ, ги е оградилъ много хубаво, защото въ закона е казано, че на събранитѣ повече отколкото законътъ прѣдвжжда лихви може да се поиска повръщането. Този човѣкъ, който се оплаква и твърди, че е платилъ незаконни лихви, може да докаже всѣко това въ сждилището, лихви по-голѣми отколкото законътъ прѣдвжжда — и всѣкитѣ тия лихви ще му се повръжтѣ назадъ. Ето защо, азъ казвамъ, че сега, каквито и мѣрки да вземемъ, ще бжджтѣ палиативни. Но все-таки, азъ не съмъ противъ да се приеме прѣдложението на комисията — да се приложи и въ тая околия онзи законъ за

Силистренския и Варненския окръзи и да се помоли въ сжщото врѣме г. Министерството на Правосъдието, както и комисията по Министерството на Правосъдието, да вземжтъ актъ отъ въпроса, който се разисква тукъ, и да внесжтъ въ Закона за собствеността мѣрките, които се прѣдлагатъ отъ г. Спаса Ивановъ.

Никола Хр. Габровски: Г-да прѣдставители! Както виждате, съ това прошение се повдига единъ важенъ законодателенъ въпросъ, който би ни отпелъ много дълго врѣме, ако се впуснемъ да го разискваме, за да искажемъ подробно мнѣнията си, какъ трѣбва да се ограничи или прѣмахне лихварството у насъ. Ние пѣмаме сега да разискваме нѣкой законопроектъ, а само едно прошение отъ единъ пострадалъ, отъ една жертва, така да се каже, на тая всеобща язва—лихварството. Просителътъ апелира къмъ насъ, да обърнемъ внимание да се издаджтъ цѣль редъ закони, които да гарантиратъ българскитѣ граждани противъ лихваритѣ. Почитаемата прошетарна комисия прѣпоръчва едно срѣдство на министерството, а именно да приложи дѣйствующия Законъ за лихварството и въ нѣкои други окръзи още. Азъ мисля, че не е този нѣтътъ и срѣдството, съ което ще може у насъ да се прѣмахне, и не само да се прѣмахне, но даже да се ограничи лихварството. Доколкото помня, бившето правителство бѣше внесло въ една сесия законопроектъ противъ лихварството. Той мина на първо четение, но остана въ комисията и не можа да се узакони. Въ него се прѣдвиждажъ цѣль редъ распореджания, които имажъ за цѣль да ограничжтъ лихварството. Както тогазъ, тѣй и сега, ще кажж, че съ такива закони за лихварството твърдѣ малко може да се помогне на населението. Признавамъ, че до нѣйдѣ съ цѣль редъ наказателни распореджания може да се прѣселѣдватъ, може да се наказватъ лихваритѣ; може до нѣйдѣ да бжде ограничено лихварството. Но съгласете се съ мене, че винаги, както се каза отъ прѣдговорившия, лихваритѣ се ухитряватъ и заобикалятъ законитѣ; винаги, като по-силни отъ ония, които иматъ нужда отъ тѣхъ, тѣ сж могли да налагатъ своитѣ условия. Така щото, само съ единъ законъ за ограничение на лихварството нѣма да се постигне цѣльта, която се гони. Причината на лихварството не е тѣй повърхностна, както се мисли. Тя се корени дълбоко въ лошото икономическо положение на нашия народъ. Доказано е, че лихварството въ такива голѣми размѣри е развито само въ ония страни, гдѣто още капиталитѣ липсватъ, гдѣто страната прѣкарва фазата на лихвения капиталъ, а не индустриалния капиталъ—тамъ, гдѣто народътъ не е закриленъ чрѣзъ държавата и чрѣзъ своитѣ кредитни учреждения. Такава е и нашата страна. Първо, липсватъ капитали на земледѣлческото население за да може да ги оползотворжтъ въ земята и второ, то е беззащитно. Наистина, държавата е създала земледѣлческитѣ каси, но, както се каза и отъ прѣдговорившиятъ г-да, тѣ твърдѣ малко помагатъ, и повече сж помогнали пакъ на лихваритѣ, които взиматъ пари съ по-малка лихва и ги раздаватъ на населението съ по-голѣма лихва, макаръ тия пари да сж прѣдзначени главно за бѣднитѣ. Така щото, това, което трѣбваше да се направи, то е: държавата

да се погрижи да даде евтинъ и лесенъ кредитъ на населението. Това е дѣйствително едно срѣдство, срѣдство ефикасно, за да се ограничи до нѣйдѣ лихварството у насъ, но не и да се прѣмахне. Защото то може да се ограничи въ по-голѣмъ размѣръ само тогава, когато се подобри икономическото положение на нашия селянинъ и запаятчия и на всички ония, които, отъ нѣмай-къдѣ, отъ пужда сж принудени да прибѣгватъ къмъ лихваритѣ. Разбира се, че и тая мѣрка за организирането на държавния кредитъ въ полза на селското население пакъ не ще бжде достатъчна да избави населението отъ лихваритѣ. Трѣбватъ и други цѣль редъ мѣрки: трѣбва да повдигнемъ поминъка на населението; трѣбва да се развижтъ производителнитѣ сили, да се подобри земледѣлието, трѣбва да се открижтъ нови источники за сществуването на нашето население. Да не бжджтъ принудени тѣ съ пари, взети подъ лихва, да работжтъ и земята, да сѣжтъ въ нея хлѣбъ, а въ повечето случаи да жпжтъ гладъ. А, за голѣмо съжаление, досега у насъ правителствата твърдѣ малко сж се грижили за това. Ако сж направили нѣщо за земледѣлието, то е било нищожно съ онова, което се прави за другитѣ класи. Ограничавали сж се въ намаляване расходитѣ на държавата, но да се погрижжтъ за повдигане поминъка на земледѣлческото население, което най-много нужда има отъ пари, най-много нужда има отъ кредитъ, това не сж направили. Посочете ми поне единъ законъ, прѣдзначенъ специално за земледѣлицитѣ! Кое правителство е водило земледѣлческа политика въ смисълъ да повдигне земледѣлческото производство и да даде нови оржжия въ ржцѣтъ на земледѣлицитѣ за борба противъ злинитѣ, които ги споядатъ? Ще ни се посочи на цѣль редъ закончета, като тоя за градобитнината, но ние виждаме, че населението захвана да вика и противъ тоя законъ, защото тия, които по-напрѣдъ не ги е чукало градъ, сега ги чука съ 5%, а при това и много несправедливо се распрѣдѣля възнаграждението. Съ една рѣчь, твърдѣ малко е направено въ това отношение. Ето защо, понеже ни се дава много добъръ случай да се искажемъ по настоящето прошение, азъ памѣрвамъ за добръ да искажж тия мисли, като се надѣвамъ, че това правителство, което минава за либерално и което се надѣва да управлява чрѣзъ срѣдната класа, ще се постараетъ да отговори на тая въниюща нужда, която сществува въ страната, именно, да даде евтинъ и лесенъ кредитъ на населението, да повдигне неговия поминъкъ и да му даде нови оржжия за борба противъ злинитѣ, които го натискатъ.

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Има думата г. Петъръ Даскаловъ. (Гласове: Нѣма го!) Тогазъ, има думата г. Страти Димитровъ.

Страти Димитровъ: Г-да народни прѣдставители! Въпросътъ, който ни занимава, е единъ отъ най-важнитѣ въпроси. Лихварството е обзело почти цѣла България; отъ него страда цѣлото земледѣлческо население, а заедно съ това страда и самата държава. Земледѣлческото население на всѣкъдѣ почти, не само въ Айтоската околия, но въ цѣли околии почти плаща не по 30%, но и по 70, 75% лихва. Такава сжщо лихва плаща и самата държава. Вие

видяхте въ миналата извънредна сесия на нашето Събрание, че г. бившиятъ Министъръ на Финанситѣ е далъ за 80 дни на 3.000.000 л. по 30% лихва. Когато единъ финансовъ министъръ въ нашата страна е далъ 30%, колко повече ще даде единъ земеделецъ 75% и когато самото правителство въ много отношения го заставя да прави това? Ще ви кааж. Вие виждате сега, прѣсно е още прѣдложението, което прави г. Финансовиятъ Министъръ за единъ вжтрѣшенъ заемъ съ 8%. За една държава 8% лихва е голѣма. Но сега да оставимъ туй. Дали това прѣдложение на комисията ще спре лихваритѣ? Не вѣрвамъ по никой начинъ да може то да направи това, защото много добръ доказа г. Спасъ Ивановъ, че въ Варнепския окръгъ, тамъ, за гдѣто съществува законъ за лихварството, нищо не е направено. Прѣчката не е тамъ, г-да; злото не е тамъ и нѣма да се спре злото съ тази мѣрка, която прѣпоръчва почитаемата комисия. Злото ще се спре само тогава, когато нашитѣ кредитни учреждения, когато нашитѣ земеделчески каси станжтъ по-достѣпни за земеделческото население, а не да се искатъ единъ купъ формалности, единъ редъ гаранции, и тогава да може да вземе 100 л. При това, правителството само трѣбва да вникне въ положението на земеделеца и да не му създава причини да прибѣгва до лихвари и да плаща 75%. Вие виждате напоследѣкъ какъвъ е халтъ на земеделеца при тазгодишната извънредна суша. А погледнѣте бирницитѣ на всѣка страна какво правжтъ! Продаватъ чергитѣ на земеделеца, продаватъ му сѣмето, воловетѣ. И, разбира се, че той ще прибѣгне до безбожния лихваринъ, когато самото правителство не взима въ внимание неговитѣ оплаквания. Напоследѣкъ азъ имахъ телеграма отъ Бургазката околия. Тая околия бѣше пострадала отъ сушата, която и се констатира, а другата частъ не бѣше пострадала отъ сушата и производението ѝ бѣше хубаво, но дойде единъ вѣтъръ, който бѣше и тукъ, изрони зърното, та и тамъ хората пострадахъ. Можаж да виджтъ снопи, но зърно нѣмаше. И Финансовото Министерство, когато прилагаше Закона за сушата, приложи само втория членъ, а първия членъ който казваше, че Финансовото Министерство се натоваарва да изучи всички загуби, причинени отъ сушата, не го приложи. Ако Финансовото Министерство приложеше и първия членъ, тогава и втората половина отъ Бургазката околия щѣше да влѣзе въ числото на първата половина. Обаче, това не се направи. И така, останахъ опѣзи отъ втората половина на Бургазката околия, немилни-недраги; тѣ не можаж да се воспользватъ отъ гаранцията на правителството; тѣ не можаж да се ползватъ отъ чл. 5-й на тоя законъ, който огражда тѣхнитѣ права съ спиране изпълнението на изпълнителнитѣ листове, издадени противъ тѣхъ. Сега се струнахъ всички: и съдебенъ приставъ, и бирникъ, и лихваринъ. Викатъ хората на всѣждѣ: дайте ни помощ! Отидохъ при Финансовия Министъръ, а той казва: не мож да спрж. Тогазъ, съ какво можемъ да спремъ лихонството, когато ние караме земеделеца да отива тамъ? Само тогава, г-да прѣдставители, ще можемъ да го спремъ, както каза и г. Списъ Ивановъ, както каза и г. Габровски, или кой

бѣше — не помнж, когато кредитнитѣ у насъ учреждения станжтъ по-достѣпни за селянитѣ, и когато самото правителство, като чуе, че земеделецътъ се оплаква, казва, че нѣма сега врѣме да плати, отлага исплащането на данъцитѣ. Но какво става? Вчера бѣхъ при г. Министра на Финанситѣ и му казвамъ: Кайнарджийци, отъ Бургазката околия, искатъ да имъ отложите исплащането на данъка, само за два мѣсеца; той ми казва: нито за една минута не мож да отложж. Вие виждате, каква нужда имаме и какви заеми сме принудени да правимъ. Е, тогава, ония, които виждатъ, че при тази финансова криза — даже и този, който иска да купи, и той не може, защото нѣма пари — когато виждаме, че единъ волъ, който струва 200 л., се дава за 5 или 10 лева, ще го вземе. Какво прави тогава бирникътъ? Нито той взема пари, нито у земеделеца волъ остава. Тогава, защо осждаме лихваритѣ? Напротивъ, трѣбва да имъ дадемъ просторъ, защото ще спасжтъ тѣ воловетѣ на земеделцитѣ, тѣ ще спасжтъ честъта на земеделеца. Защото, когато отиваме при Финансовия Министъръ и му излагаме положението на земеделеца, той не ни вѣрва, не иска да знае, че този народъ, че земеделецътъ, който плаща най-голѣмата частъ отъ данъка въ бюджета ни, че той пжшка и че нему му тежи. Е, тогава, какво да го милува онзи евреинъ и лихваръ, който се е заблудилъ съвършено и когото е заслѣпила нуждата. Затова, азъ пакъ повтарямъ и казвамъ, че не е въ състояние никакъвъ законъ противъ лихваритѣ да огради правата на земеделцитѣ и ги спаси отъ това. Земеделческиятъ каси не сж достѣпни още за тѣхъ, че при тѣхъ още съществуваатъ едни стари дългове още отъ 1865 год., отъ създаването на самитѣ каси. Тѣ сж били гаранции на турци, които се изсѣлихъ и избихъ въ врѣме на войната и днесъ ги теглжтъ тѣхъ въ каситѣ. Докато не се уреджтъ тия работи и ликвидиратъ смѣткитѣ на каситѣ, за да се очисти кредитътъ на земеделеца, той до тогава ще търси лихваритѣ, ще плаче даже за тѣхъ, защото нѣма друго мѣсто, отъ гдѣто да намѣри пари. Молжъ ви се, когато единъ Министъръ на Финанситѣ дава 30% лихва, какво остава за земеделеца! (Прѣдседателствующия Иовъ Титоровъ: Казахте го единъ пжтъ, не го повтарийте!) Не врѣди, че го повтарямъ!

Прѣдседателствующия Иовъ Титоровъ: Говорѣте по прѣдмета! Не знажъ отдѣ черпите това.

Д-ръ Василъ Дочевъ: Врѣмето е скжно за насъ!

Страти Димитровъ: Народътъ ви плаща!

Христо Топузановъ: Той говори за министъръ Тодоръ Тодоровъ! Това бѣше писано за Тодорова въ вѣстницитѣ, въ „Народни Права“, и тукъ се говори.

Прѣдседателствующия Иовъ Титоровъ: Но, г-нъ Топузановъ, тукъ вѣстницитѣ не гледаме какво пишжтъ.

Страти Димитровъ: Единъ финансовъ министъръ, когато населението се оплаква отъ бирницитѣ, трѣбва да изслуша тѣхнитѣ оплаквания и да спира взимането на данъцитѣ, а не да ги оставя „за свѣдѣние“; защото, ето, тѣзи бирници, тѣзи работи каратъ земеделеца да отива при лихваритѣ.

Вълко Нейчовъ: Г-да! Безъ претенция, всичкитѣ тия миѣния, исказани въ полза на земледѣлческото население, азъ, въ повече или по-малко, изрично съмъ ги казалъ въ мой докладъ до парламентарната комисия отъ миналата година. Който иска да провѣри това, докладътъ е на мегдапъ, може да се увѣри. Г-да! Колкото сълзи и да проливаме върху участъта на земледѣлческото население, не можемъ нищо да му помогнемъ. Не е истина, че държавата може съ пари да улесни земледѣлието на една страна. Това улеснение е условно за държавата, която дава на населението, и населението, което чака помощта отъ държавата. Държавата трѣбва да се явява въ всички голѣми въпроси, които се коснуватъ до нейното миѣние и които тя има длъжностъ да разрѣшава, като този мждъръ сайбия на имотъ, който прѣчиства пѣтя на една благодатна вода, която протича за да оплодотвори полето на една страна; държавата трѣбва само да разсчитва пѣтя на частната инициатива, за да бжде тя ползовита, плодотворна. Не съмъ азъ отъ ония, които искатъ всичко отъ държавата — абсолютно не съмъ отъ тѣхъ; азъ съмъ отъ ония, които искатъ всичко отъ частната инициатива, която да бжде подпомогната отъ държавата разумно. Въ това направление държавата какво може да направи? Тя трѣбва да устрѣми всичкитѣ си усилия, като вземе на помощъ всичкитѣ просвѣтени сили на тая страна, щото да снабди земледѣлческото население съ всичката сума, съ възможно най-голѣма сума на полезни знания за земледѣлието. А веднажъ това направено отъ държавата, тя ще може много да помогне на земледѣлческото население; тя ще може да извърши своята мисия, като даде само сръдства на частната инициатива, за да се разработва, за да се упражнява. Не е истина, когато се твърди положително, че въ образования свѣтъ, на западъ, държавата всичко е улеснила. Това не е истина. Ако има земледѣлческа държава, гдѣто сж се погрижили да основжтъ кредитни учреждения за земледѣлието, то е Франция; всички добри начинания за земледѣлието има ги въ голѣма частъ създадени въ Франция. Но, г-да, ония, които боравжтъ съ работитѣ, съ знанията на земледѣлието, дали сж си точенъ отчетъ, че и Франция не е нищо почти направила за земледѣлието, защото и дѣйствително не може да на прави. Тамъ, гдѣто въ едно земледѣлческо население липсва знанието, държавата за бадихава ще дава парични сръдства: незнанието си остава незнание, и макаръ да се прѣдлагатъ на човѣка сръдства, при условията на незнанието има се рискъ да ги прахоса, за да не се ползува нищо отъ тѣхъ. Върва ли нѣкой отъ насъ, че ние съ създаването на земледѣлческитѣ каси сме повдигнали земледѣлието наше? Никога и въ никои отношения. Защо да се ползува отъ лесенъ кредитъ или отъ какъвъ да е евтинъ кредитъ нѣкой си, който се занимава съ земледѣлие и който ще отиде да заложитъ своя имотъ, може би за 1.000, може би за 2.000, може би за 3.000 или 5.000 лева стойностъ, както сж повечето имоти заложени, да го заложитъ сръшну 500 лева да вземе отъ земледѣлческата каса съ по-евтина лихва, отколкото отъ частенъ заимодавецъ. Съ тая малка сума, слѣдъ като заложитъ всичкитѣ си имоти, за да я добие, не може нито

земя да си купи, нито готовата земя да натори, ако е гладна, нито добитѣка, нито сѣчивата да си подобри. Тя ще послужи да свърши малка работа: да се даде една частъ на бирника, за да не му продаде утрѣ чергитѣ и котлитѣ, една малка частъ на бакалина, за да може да има отворенъ тефтеръ за по-нататѣкъ, ще даде за царвули, за оризъ, за свѣтло; тя ще се даде именно пасамъ-нататѣкъ и ще се похарчи, слѣдователно, безслѣдно и за този, който я взема, и за държавата, която я прѣдлага. Така щото всички сериозни умове, които се занимаватъ съ изучаване на земледѣлието и сръдствата да му се помогне, всички единодушно се произнасятъ, че държавата трѣбва да посвети грижитѣ си абсолютно въ този пѣтъ: да снабди земледѣлческото и скотовѣдското население съ най-голѣма сума на знания и да остави нему, чрѣзъ сдружаване и чрѣзъ каквито сръдства намѣри за добръ, да подобри земледѣлието и скотовѣдството.

Азъ не искамъ да се простирамъ повече върху тоя прѣдметъ, по трѣбва да забѣлѣжж, че има нужда отъ учреждаването у насъ на една нова комисия, съставена не отъ адвокати, доктори и търговци исклучително, но отъ човѣци, които съединяватъ знанията на теорията съ знанията на практиката. Ние, като казваме учени човѣци, вземаме думата въ много тѣсна смисълъ, защото разбираме ония, които знажтъ само да четжтъ. Азъ признавамъ, че знания можжтъ да се добиватъ по разни начини, и че има човѣци, които знажтъ отъ практика повече отъ колкото ония, които сж учили на книга. Ако едно отъ сръдствата въ образования свѣтъ, добро, за да се улесни земледѣлието, то е да се намаляватъ прѣмитѣ даждия, а главно поземелниятъ данѣкъ, въ такъвъ размѣръ, щото да дойде минута, когато съвсѣмъ да се махнжтъ. Това направление държи земледѣлческитѣ въпросъ въ Франция. Прочее, ако искаме да направимъ нѣкакви реформи по земледѣлието, нека вземемъ примѣръ отъ тамъ. Г-нъ Мелинъ, който извѣстно врѣме държи браздитѣ на управлението на Франция, остана 6 години пѣтпая непомѣстепъ отъ своето мѣсто, като прѣдсѣдател на бюджетарната комисия, и само въ това си качество той бѣ кадженъ да добие мѣрки протекстионистически за земледѣлческото население въ Франция, и ги доби даже противъ Русия, въпрѣки съглашението, прѣдварително установено между двѣтѣ правителства — руското и френското — да не плаща Русия за своитѣ жита освѣнъ 5%, г. Мелинъ съ знанията, съ които е пѣленъ неговиятъ умъ, и съ голѣмата практика, която има, като голѣмъ землевладѣлецъ, можа да прѣдолѣе, да падвие всички прѣпятствия и да добие да се взема 7%, вмѣсто 5%, за руското жито, въпрѣки протестациитѣ — впрочемъ приятелски — на руското правителство. Искамъ да кажж, че у насъ има нужда отъ една такава комисия, която да изучи съ всичкитѣ подробности земледѣлческия въпросъ, и въ стодна минута надлежниятъ министъръ да прѣдстави едно прѣдложение на Народното Събрание, което ще бжде готово да го чуе и да му укажѣ на мѣрки, за да се улесни нашето земледѣлие и скотовѣдство. Казвамъ и скотовѣдство, защото земледѣлието безъ скотовѣдство не може, както и

скотовъдството безъ земледѣлие не може. Г-да! Ние въ тая минута, когато се загрижихме — по поводъ на едно прошение отъ едно частно лице, прочетено отъ трибуната — по въпроса за земледѣлието, ние не можемъ абсолютно нищо да направимъ съ законодателство, за да попрѣчемъ на хората, които иматъ повече пари, да ги даватъ на тия, които ги нѣматъ и, слѣдователно, да не злоупотрѣбляватъ съ това даване. Почтениятъ Министъръ на Търговията и Земледѣлието, подкрѣпенъ отъ колегите си въ кабинета и тукъ, въ Народното Сѣбрание, отъ болшинството, увѣренъ съмъ, е готовъ да направи всичко, което трѣбва за нашето земледѣлие, но азъ жалѣхъ, че той не е тукъ, на стола си, сега, да заяви, че ще вземе мѣрки да се състави една комисия, която да изучи въпроса коренно и да прѣдложи радикални мѣрки за прѣобразуването на сегашния нашъ начинъ на управление земледѣлието. Азъ вѣрвамъ, г-да, и утвърждавамъ, че въ днешния день, въ тази минута, отъ заемитѣ на земледѣлческитѣ каси има 35% — не щѣ да прѣувеличѣхъ, като кажѣхъ и 40% — направени срѣщу ипотека на имотитѣ на земледѣлцитѣ, които висѣтъ за проданъ у сѣдебнитѣ пристави и които не можѣтъ да платѣтъ сумитѣ, които искатъ земледѣлческитѣ каси. Азъ ще сѣднѣхъ съ увѣрението, че г. Министърътъ на Търговията и Земледѣлието ще да се освѣдоми върху мнѣнието, което прѣобладава въ Народното Сѣбрание за нуждата отъ една комисия, която да изучи въпроса по земледѣлието и да прѣдложи всички мѣрки, за да се помогне на това земледѣлие.

Д-ръ Василь Дочевъ: Г-да прѣдставители! Въпросътъ, който се подигна по поводъ на подаденото заявление е единъ въпросъ, който трѣбва да занимае всички обществени дѣйци и специално всички политически лица, особено народното прѣдставителство, което съзнава, че всички источники на българската държава произхождатъ единствено отъ земледѣлческата индустрия въ нашата страна. Слѣдователно, азъ мислѣхъ, че на земледѣлието трѣбва да устрѣмимъ всичкото наше внимание и всичкото наше старание, за да може да се въздигне и подобри, съ една дума, да прѣуспѣва. Азъ не можѣхъ да не признаѣхъ, че единъ законъ, специално приложенъ въ единъ или нѣколко окръзи, може да не бѣде единственото срѣдство да се избѣгне това зло — лихоемството — но, като правѣхъ всичкитѣ мои почитания за идеитѣ, които искаха г. Габровски, и за икономическитѣ сѣждения, които той искаха, и като отдавамъ пълна вѣра и основание на това, което той каза, мислѣхъ, че дѣйствително лихоемството, за да бѣде унищожено или за да може да се намали процентътъ на лихвата, трѣбва да се създадѣтъ други капитали, и тѣ трѣбва да бѣдѣтъ толкова изобилни, щото да почне да се търсѣтъ по възможности малко. Това е законътъ на ешанжа. Понеже паритѣ въ икономическата наука не се считатъ за друго, освѣнъ като стока, та, ако има повече пари, не ще съмнѣние, че ще се раздаватъ съ по-малка лихва, съ по-малкъ процентъ. Но като съзнавамъ, че намѣсто да сме употрѣбили досега всички усилия да привлѣчемъ нѣкои чужди капитали въ нашата държава, по поводъ на тоя въпросъ констатирамъ съ прискѣрбие, че бившето правителство и всички други, не само не сѣ улес-

нили влизането на чужди капитали у насъ, но даже съ единъ законъ сѣ взели такива мѣрки, щото сѣ ги отстранили. Най-нагледно говори по тоя въпросъ Търговскиятъ законъ. Търговскиятъ законъ прѣдизвика голѣмо негодуване отъ всички иностранны капиталисти и даже застави много отъ тѣхъ да напуснѣтъ държавата ни, защото изискваше отъ тѣхъ такъвъ контролъ и такива формалности, и чутъ ли не изискваше да се повѣри контролтѣ на чуждитѣ банки въ рѣцѣтѣ на български подданици, като задѣлжаваше дружествата да иматъ въ своитѣ управителни сѣвѣти само български подданици, та заедно съ това направи не това, което се очакваше — не само капиталитѣ да се увеличѣтъ, но направи обратното — капиталиститѣ да избѣгатъ отъ държавата ни. И за такъвъ единъ примѣръ ще ви покажѣхъ Отоманската Банка, която се изсели изъ България само затова, защото нейнитѣ капитали, тѣхното управление, трѣбваше да се подведе подъ тѣзи формалности, които налагаше новиятъ Търговски законъ. И слѣдователно, когато мислимъ да подобримъ положението на тия, които се нуждаятъ отъ капитали, трѣбва да обърнемъ внимание на всички други закони, които именно сѣ дали въ своята практика противоположни послѣдствия. Азъ не можѣхъ да се съгласѣхъ, че българскитѣ правителства до днесъ, както и настоящето правителство, не сѣ взели грижата, щото да се подобри положението на земледѣлцитѣ у насъ; обратното ние виждаме — редъ закони, редъ институти, които сѣ създадени тъкмо за да се подобри това положение на земледѣлцитѣ. Земледѣлческитѣ каси, това е именно въпросътъ, който ни занимава въ дадения случай, сѣ създадени исклучително да внасятъ капитали и да намалѣтъ процента на капиталитѣ. Независимо отъ това, въ първата извънредна сесия, извѣстно е на почитаемото Сѣбрание, че ние пакъ гледахме да подобримъ положението на земледѣлцитѣ, като вотирахме единъ специаленъ законъ, съ който отпуснахме извѣстенъ капиталъ, да се даде сѣме на тия, които съвсѣмъ сѣ пострадали отъ сушата. Независимо отъ това, държавата гарантираше да се дадѣтъ, безъ друга гаранция, отъ земледѣлческитѣ каси пари пакъ на земледѣлцитѣ, за да подобрѣтъ тѣхното положение. Слѣдователно, по нашата материална и икономическа възможность, както правителството, така и народното прѣдставителство, се е старало да подобри състоянието на земледѣлцитѣ. Но, като съзнаваме всички, че България е дошла до лошо финансово положение, което е прѣдизвикало даже и възмущението на г. Страти Димитровъ, затуй, че се е вземало пари съ лихва по 30%, мислѣхъ, че на това трѣбва да се търсѣтъ причинитѣ, тъкмо въ лошото управление на държавата. Ако имате лошо управление, ще имате и лоши финанси; а тъкмо на бившитѣ управления трѣбва да се отдаде това и въобще цѣлото икономическо положение на държавата. И съзнавайки, че това положение е дѣйствително лошо, азъ мислѣхъ, че мнѣнието на комисията — да се приложи исклучителниятъ законъ за лихварството и въ дадения окръгъ — е справедливо. И не само това, но и всички тия мѣрки, всичкото това финансово-икономическо състояние и положение, което трѣбва да се създаде съ трудъ, врѣме и реформи,

трѣбва да съставляватъ прѣдметъ на нашето постоянно занимание. Но пита се сега: трѣбва ли и щели бжде добръ да се вземжтъ сега палиативни мѣрки, ако може, за да се уллучи положението на тия хора? Азъ мислж, че е справедливо и е въ полза на окръга рѣшението на комисията. Защото, тоя законъ, колкото да е несъвършенъ, колкото да не бжде цѣловитъ — така да се изрази — все пакъ той ще принесе едно релативно, едно относително подобрѣние. И не трѣбва да се ползуваме отъ такъвъ икономически, отъ такъвъ земеделчески въпросъ да насочваме всичкитѣ си стрѣли било противъ правителството, било върху извѣстенъ министъръ, както си позволи г. Страти Димитровъ. Азъ мислж, че единъ икономически въпросъ, единъ земеделчески въпросъ, е националенъ въпросъ, който не трѣбва да се експлоатира отъ партизански съображения, и трѣбва да гледаме на него като синове на България, а не като членове на тази или онази партия. Ако бившето правителство е вземало пари съ лихва съ 30%, това не може да говори освѣнъ за лошото управление на бившия режимъ. Че бившиятъ режимъ сж имали лошо управление, говори сегашното положение, говори обстоятелството, че сега се намираме въ лошо положение. Не употребяването на капиталитѣ, както трѣбваше да се употребяватъ, създаването на излишни прѣдприятия и пр., докараж работата дотамъ, щото да сме принудени днесъ да вземаме палиативни мѣрки. Нѣщо повече. Вие виждате, че и Негово Царско Височество Князътъ съзнава, че България може да напѣрдва въ своето икономическо положение, само ако прави икономии и бжде мѣдра въ своята икономическа политика, и Той направи постъпка, за която азъ не можъ освѣнъ да ржкоплѣщж и за която цѣлиятъ Български народъ ще искаже най-голѣмата си признателностъ. Слѣдователно, за да можемъ да принесемъ, ако и релативна полза на това население, което е изложено въ ржцѣтъ на лихваритѣ, ние трѣбва, така или иначе, дотогава, докогато ще поставимъ икономическото положение на България на своята висота, да приемж този законъ, като полезенъ и да го приложимъ, ако ще би и врѣменно, въ този окръгъ.

Славчо Бабаджановъ: Г-да народни прѣдставители! Менъ ми се чини, че по такива въпроси, когато комисията ни прѣдлага едно мнѣние, по-добръ ще направимъ ако се спремъ върху даденото мнѣние на комисията и дадемъ мнѣние да се взематъ и по-други мѣрки ако е нужно защото, въпросътъ за лихварството е толкова широкъ, щото, ако вземемъ да го разискваме, той ще ни отнеме много врѣме и засѣдания; затуй, азъ не желаж да говорж отъ тая точка зрѣние и нѣма да се спирамъ върху въпроси за които говорихъ другитѣ г. г. оратори. Безспорно, е, г-да народни прѣдставители, че ние можемъ да прѣпоржчаме на правителството да вземе нѣкои мѣрки — въ случая тѣзи мѣрки трѣбва да се вземжтъ отъ Министерството на Търговията и Земледѣието — за подобрѣние положението на земеделческото население у насъ. Че е нужно да направимъ това, азъ нѣма да спорж. Заради това, ще се ограничж само върху мѣрката, която прѣдлага комисията. Тя казва, че на закона за разрѣшение лихвоимскитѣ дѣла въ

Варненското и Силистренското окръжия трѣбва да се даже едно разширение, даже въ цѣлото Княжество. Ето мѣрката, която комисията ви прѣпоржчва, за да се избави населението отъ безбожнитѣ лихвари. Че лихварството у насъ е едно голѣмо зло, никой не спори, но че и прѣдлаганата мѣрка нѣма да принесе добръ резултатъ, и това тоже е безспорно. Трѣбвало би, споредъ мене, да прѣпоржчаме по-широка редакция отколкото е тая на комисията. Заради това, азъ съмъ на мнѣние, възъ основание на всички исказани мнѣния и мисли отъ г. г. прѣдговорившиятъ, да се прѣпоржча на правителството нѣкоя по-цѣлестобразна мѣрка, отколкото онази която се прѣпоржчва отъ комисията — за разширение на Закона за разрѣшение на лихвоимскитѣ дѣла въ Варненското и Силистренското окръжия въ единъ окръгъ, па ако щете и въ цѣлото Княжество. Ние имаме Законъ за задълженията и договоритѣ, въ който е казано, че не се позволява да се взима по-голѣма лихва, отколкото този законъ прѣдвижда. Въ такъвъ случай, защо ще вземаме да прилагаме други мѣрки, когато ги имаме въ Закона за задълженията и договоритѣ. Освѣнъ това, такива палиативни мѣрки не можжтъ да ни докаратъ до добръ резултатъ и нѣма да помогжтъ да се отстрани злото. Безспорно е, г-да народни прѣдставители, за всѣкиго, който малко-много борава въ сждилищата, че у насъ отъ нѣколко години насамъ, благодарение на тая всепоглѣщающа криза, имотитѣ на земеделцитѣ се продаватъ за една невѣроятна низка цѣна. Въ Разградско напр., имотитѣ на земеделцитѣ се продаватъ по 1.50 или 2 л. декарътъ, и се продаватъ прѣимуществено за икове на лихваритѣ. Тия явления не може да отбѣгнжтъ отъ окоото на никой гражданинъ и на никой народенъ прѣдставител. Слѣдователно, врѣме е да се вземжтъ мѣрки, за да се помогне на земеделцитѣ; но за да бжджтъ полезни тия мѣрки, азъ мислж, че най-добръ ще направимъ ако разширимъ редакцията на комисията въ тази смисель, да се прѣпоржча на правителството да изучи всестранно въпроса и да внесе прѣдложение по-сжщественно, за да може да се ограджтъ земеделцитѣ отъ експлоатацията на лихваритѣ. А за да можемъ да направимъ това безспорно е, че трѣбва да обърпемъ внимание на кредита който трѣбва да се гарантира на нашитѣ земеделци, безъ да се впускамъ въ други подробности — за банкитѣ, за които говори г. Дочевъ, дали прѣдзначението на банкитѣ е да служжтъ за кредитъ на земеделцитѣ или не и т. н., най-главно земеделческитѣ каси. Зарадъ туй, моето прѣдложение е да се не приема редакцията на комисията — да се приеме само едно разширение на Закона за лихвоимството за цѣлото Княжество — а просто да се прѣпоржча на почитаемото правителство да изучи всестранно този въпросъ и да ни внесе нѣщо по съвършено отъ това, което имаме.

Спасъ Ивановъ: Законътъ е неприспособимъ!

Тодоръ Щирковъ: Азъ правж прѣдложение да се прѣкратжтъ дебатитѣ! (Гласове отъ лѣвицата: Нѣмате думата!)

Петъръ Н. Даскаловъ: Г-да, азъ мислж, че тѣй, както се продължж разискването на този прѣдметъ, ние като че

ли искахме да исчерпимъ въпроса за лихварството у насъ, въпросъ, който едва ли можеше да се исчерпи въ това заседание даже и цѣли часове още да се разисква. Ако е за да се прѣпоръчва на министерството, да ни внесе нѣщо по-свършено, доколкото знажъ, вчера имахъ случай да виджъ въ министерството, че се работи единъ законъ, въ който да се съдържатъ нѣща, които да иматъ за цѣль именно да се ограничи лихварството. Какви сж тия мѣрки, които ни се прѣдставятъ тукъ дали ще ги подобрите или не, това е другъ въпросъ, който ще остане за другъ пътъ да се разисква. И азъ мислжъ, че когато ще говоримъ за лихварството ще имаме време и възможность да искажемъ нашитѣ възгледи на дълго и широко, когато ще имаме за прѣдметъ специално въпроса: какви мѣрки трѣбва да се вземжтъ, за да може да се ограничи лихварството, да може да се помогне на нашето население противъ лихваритѣ, тъй като лихварството не сжществува само въ Варненския и Силистренския окржи, ами въ цѣла България; тъй щото, мѣрки трѣбва да се вземжтъ за цѣла България. И намѣсто да се говори на дълго и на широко, азъ мислжъ, че ние трѣбва да свършимъ съ тѣзи разисквания по този въпросъ, който можеше да се свърши въ $\frac{1}{2}$ часъ, а въпросътъ, какво да се прѣпоръчва на министерството, е излишенъ, защото, казахъ ви, че министерството е приготвило единъ законъ, който, вѣрвамъ, ще бжде внесенъ тукъ още сега, въ тази сесия за разискване, и тогазъ ще имаме възможность да искажемъ надълго и широко всичитѣ наши възгледи и наши мнѣния и което мнѣние се окаже за най-добро, ще го приемемъ, за да можемъ да помогнемъ на нашето население.

Петко Каравеловъ: Въпросътъ за лихварството, г-да, не е само нашъ и не е отъ вчера. Вие знаете, че съ въпроса за лихварството сж се занимавали още въ древнитѣ врѣмена. И ще ви кажжъ, че до миналото столѣтие всички държави сж издавали много строги закони противъ лихваритѣ, но около половината или по-правилно да кажжъ, въ втората половина на миналия вѣкъ, когато се почна либералното движение противъ всички стѣснения на правителствата, повечето икономисти сж се произнесли противъ законитѣ за лихваритѣ, като сж доказали даже, че всѣки законъ, който иска да ограничи лихваритѣ, и всѣки законъ, който иска да направи отъ лихваритѣ прѣстѣпници хора, прави още по-лошо, още по-мжчно положението на ония, които правятъ заеми. Отъ това течение, на всѣждѣ почти бѣхж унищожени законитѣ за лихварството или така нареченитѣ незаконни лихви. Обаче, не може да не признаемъ, че въ послѣднитѣ 15—20 години има цѣла реакция въ Европа. Почва се друго течение — че не сж бесполезни толкозъ законитѣ за лихварството. И вие виждате, че въ нашия Законъ за задълженията и договоритѣ се опрѣдѣля, какви лихви трѣбва да се плащатъ; значи, по-голѣмитѣ лихви отъ тия, които сж опрѣдѣлени въ закона, се считатъ противозаконни и, като противозаконни, сж прѣстѣпни. Слѣдователно, въ този законъ е приетъ принципътъ, че трѣбва да се ограда населението отъ лихваритѣ и лихварството. И затова, азъ виждамъ или поне въ Европа всички виждатъ, че законитѣ

за лихварството не сж толкозъ бесполезни, напротивъ мнозина днесъ мислжтъ, че тия закони иматъ своята полза. И у насъ, когато се издаде Законътъ за лихварството за источна България, която толкозъ страда отъ лихваритѣ, и още отъ турско врѣме, имало се е прѣдъ видъ да се помогне нѣщо. И азъ нѣмамъ нищо противъ расширението на тоя законъ за цѣла България. Тукъ се говори за тия мѣрки, като за палиативни мѣрки. Нѣма на свѣта непалиативни мѣрки. Ни една мѣрка не може да унищожитъ всичкото зло на свѣта. Тукъ се говори и за евтинъ кредитъ, но се злоупотрѣбва много съ тази дума евтинъ кредитъ. Въ България нѣма още евтинъ кредитъ. Законниятъ кредитъ е 10 и 12%. Ние имаме скжпъ кредитъ. Защо? Защото имаме малко наши капитали — чужди не може да ни даджтъ — и ние не можемъ да вземемъ нашитѣ скжпци капитали да ги даваме евтино. И азъ даже силно се съмнѣвамъ, дали заемътъ, който направи г. Гешовъ за земледѣлческитѣ каси, ще помогне на земледѣлческото население. Едно нѣщо има, че лихваритѣ прибрахж паритѣ си, които имахж да взиматъ отъ земледѣлцитѣ, отъ каситѣ, и ги прѣхвърлихж върху каситѣ за събиране. Послѣ, когато говоримъ за каситѣ, хубаво да помните, че тия пари сж на земледѣлцитѣ, а не наши. Това хубаво трѣбва да го помните. И, може би, ние сгрѣшихме съ въпроса за уреждането на каситѣ. Това е голѣмо зло. Можемъ да кажемъ, че нашето правителство отиде много далечъ съ тѣзи каси, като ги обърна на банкерски кантори. Това, което говорихж г. Спасъ Ивановъ и други, е свършено вѣрно. Ние въведохме въ каситѣ излишни, така наречени, формалности. Даже тѣ почнахж да даватъ пари на хора не земледѣлци. Каситѣ сж съставени отъ земледѣлци, за земледѣлци. По моето мнѣние, законодателството, което уреди тая форма на нашитѣ земледѣлчески каси не помогна на селянитѣ-земледѣлци, а помогна на хора не земледѣлци; то усложни формалноститѣ и унищожитъ възможността на селянина да си добие този евтинъ кредитъ, какъвто може да има сега въ България. Безусловно евтинъ кредитъ нѣма въ България. Азъ бихъ желалъ земледѣлческитѣ каси да се върнатъ на старата система. По-прѣди имаше само личенъ кредитъ, ако помните—отивахж единъ или двоица земледѣлци да взематъ въ заемъ пари, подписвахж двама-трима и, на това основание, взимахж пари. Желалъ бихъ въ бждаще да се направи даже повече. Ако може, да се направи даже това, което е въ Европа, което е и въ Азия, ако щете, и на всѣждѣ другадѣ, за нашия селянинъ въ кредитъ му, по начинъ, както става съ така нареченитѣ райфензеновски каси, съ мелярационенъ кредитъ; да бжде кредитътъ въ ржцѣтъ на селянина. Да се опрѣдѣли защо взима селянинътъ кредитъ, дали за сватба или за какво. За нашитѣ сватби, въ Софийско напр., знаемъ, че всѣки младъ човѣкъ, който се жени, почва дѣятелността си съ дългове — по 20 наполеона харчи за сватба. Азъ съмъ положително противъ това и никога нѣма да дамъ на единъ младежъ пари за сватба. Така щото, трѣбва да гледаме много сериозно, а не само да плачемъ. Кредитъ трѣбва да се дава само за онова, което може да принася

полза. Ако има гладни, или ако рискуват да умрѣтъ отъ гладъ, да помогнемъ. Нѣма страна, която така безразборно да дава кредитъ. Въ това ще обвиня Банката, защото съ това съсипватъ капитала ѝ. Хора голтаци, гропъ нѣматъ, съ единъ царвулъ ходѣтъ, а иматъ по 50.000 л. кредитъ. Така щото, и тия плачове нѣма да помогнатъ. — Да. Азъ бихъ желалъ да се опростотвори законътъ — съвършено съмъ съгласенъ — колкото се може да си бѣде пакъ въ оная форма, която бѣше когато се създадохъ каситѣ. Да се знае, че паритѣ на земледѣлческитѣ каси сж на селянитѣ; защото отъ тѣхъ сж ги взели. Освѣнъ това, да се прѣбрати да се даватъ пари на други хора — не трѣбва да се даватъ. И нека не бѣдемъ толкова ѳтнини — 8% и 9% не е страшна лихва, когато даватъ на други по 70, 50 и 40%. Но трѣбва да се обърне внимание, пакъ ще кажъ, че онзи, който взима, трѣбва да има срѣдства за да ги върне. (Тодоръ Георгиевъ: Защо не расправите това на Манушева?) Азъ съжалявамъ, че Манушевъ управлява нашитѣ каси. (Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Продѣлжавайте, г-нѣ Каравеловъ! — Г-нѣ Георгиевъ! Молжъ ви се, не прѣбжсвайте!)

Сега, г-да прѣдставители, за третата точка, на която обръщамъ вниманието ви. Азъ бихъ желалъ и можемъ да помислимъ върху това, но не е толкова лесенъ въпросътъ. Дѣйствително, ние можемъ да ограничимъ да не може да се продаватъ за дългове било къмъ каситѣ, или къмъ частни лица, имотитѣ до извѣстно количество. Това е въведено въ Америка, положително въ цѣла Америка. Това е ставало и у насъ въ турско врѣме, защото турскиятъ законъ е казидъ орджията на производството на единъ човѣкъ, съ които той живѣе; а орждието на всѣки нашъ селянинъ земледѣлецъ е земята, която оре, и имотътъ къщата, въ която живѣе. Така щото, той е въпросъ, който е доста сериозенъ и за него можемъ да кажемъ нѣколко думи на нашето правителство, а то може да помисли: може ли или не можъ е това да стане.

Азъ завчера, когато възстанахъ противъ безусловното право на собствеността, тая бѣше моята идея. Азъ се божъ, че колкото, цо-безусловна ще бѣде поземелната собственостъ, толкова по-лесно ще мицава отъ ржцѣтъ на селянина въ ржцѣтъ на хора, които нѣматъ нищо общо съ земледѣлието, защото, ще ви кажъ, докато има общинска мера, земледѣлецътъ ще има земя за да си пасе воловетѣ; но ако тя се распрѣсне по частни ржцѣ, сигурно селянитѣ ще си продадѣтъ и воловетѣ, които сега иматъ. Значи, можемъ да сведемъ въпроса къмъ три точки. — Азъ нѣмамъ нищо противъ законътъ да се приложи и къмъ други мѣста — все ще има извѣстно значение. Въ цѣла Европа има едно течение да се вземжтъ строги мѣрки и гдѣто господствующитѣ либераленъ принципъ е билъ, че не трѣбва да се бѣрка правителството, сега го нѣма.

Второто, за което говоримъ, е, какъ можемъ да опростимъ взимането кредитъ отъ земледѣлческитѣ каси. Хубаво трѣбва да помнимъ, че паритѣ на земледѣлческитѣ каси сж на земледѣлицитѣ и трѣбва съ тѣхъ тѣ да располагатъ, а

не ние. Тая администрация, която се създаде по правилата на Банката, менѣ не ми се харесва.

По третата точка, сериозно да помислимъ: не може ли да се въведжтъ ония принципи, щото да се не отниматъ орджията на лицата, които производатъ нѣщо. Затова, можемъ да туримъ 25—30 или 40 уврати. Г-нѣ Гешовъ се опита да го направи, но се уплаши. Азъ тоже не считамъ, че може лесно въ единъ денъ да се приложи, но поне може да се изучи; ще може да помислимъ и да го наредимъ. Въ всѣки случай, че лихваритѣ обядатъ България и че въ нѣкои мѣста лихварството е отишло много надалечъ, въ това нѣма никакво съмнѣние. Въ Видинското окржжие сума села сж въ ржцѣтъ на еврейтѣ. Азъ вѣрвамъ, че и въ други окржжия ще се намѣржтъ. Когато съмъ ижтувалъ все съмъ распитвалъ: колко земледѣлци нѣматъ земя и къща, и оказалъ се е много голѣмъ процентъ такива хора, и повидимому тоя процентъ расте.

Азъ бихъ молилъ едно нѣщо: прошенияето да се испрати въ министерството, да се помоли да помисли то върху тоя въпросъ и да го внесе въ тая сесия или въ другата. Но азъ бихъ желалъ да се обърне внимание на положението на земледѣлческитѣ каси. Послѣ и на другитѣ два въпроса не можемъ да не обърнемъ внимание, а именно: дали законътъ за лихварството не може да се приложи и въ другитѣ окржжи на България. (Гапо Чолаковъ: Не може. Той е издаденъ за турскитѣ записи отъ турско врѣме!)

Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: По тоя въпросъ нѣма вече записани други да говоржтъ. Говорихъ 14 души и се искавахъ 2—3 мнѣния, но мислжъ, че тия мнѣния се вмѣстватъ въ мнѣнието на прошектарната комисиия. Въ това прѣдложение, както го формулира г. докладчикътъ, се включватъ всичкитѣ възгледи, които се искавахъ по тоя въпросъ. Ето това прѣдложение: да се прѣпоржча на надлежното министерство да изучи тоя въпросъ, да внесе прѣдложение за распространение Закона за лихварството въ Айтоската околия и, ако има нужда, и другадѣ, и да се усили прѣслѣдването на лихваритѣ съ нови узаконения. Както виждате, въ туй прѣдложение се включватъ всички мнѣния, (Спасъ Ивановъ: Ще приспособявате законъ, който е за извѣстни само вземания-давания!) даже и Вашето, г-нѣ Ивановъ. (Спасъ Ивановъ: Този законъ не може да се приспособи, защото е специаленъ; така щото, моето прѣдложение ще бѣде отдѣлно!) Тоя въпросъ ще се изучи отъ министерството, тѣй щото, туй което говорихте и то се вмѣства въ това. Г-да народни прѣдставители, азъ ще туржъ на гласуване мнѣнието на прошектарната комисиия. Който приема мнѣнието на прошектарната комисиия тая, както го изложихъ, да си вдитне ржката. (Болшинство.) Приема се.

Константинъ Липовански: Азъ казахъ, още въ тая сесия да се внесе!

(Прѣдсѣдателското мѣсто заема прѣдсѣдателътъ Жечо А. Бакаловъ.)

Докладчикъ Василъ Кжнчовъ: Пронение отъ Теофани Спасичъ, жителка отъ Татаръ-Пазарджикъ, а сега живуща въ София. Тя е подала просба до Народното Съ-

бране, съ която съобщава, че мъжът ѝ бил 11 години чиновникъ, умрѣлъ и я оставилъ вдовица съ три дѣца. Искала е пенсия отъ пенсионното отдѣление при Министерството на Финансите, но то, на основание на закона, не ѝ отпуснало пенсия и за сега се намирала въ много трудно положение, та иска да ѝ се помогне отъ държавата. Прилага свидѣтелство отъ Софийското градско-общинско управление за бѣдностъ и извлѣчение отъ рѣшението на пенсионния комитетъ, че не може да получи пенсия.

Проштарната комисиия остави прошениято ѝ безъ послѣдствие. (Гласове: Много добръ е постъпила!)

Прѣсѣдателъ: Моля тия г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ мнѣнието на комисиията, щото прошениято на Теофани Спасичъ да остане безъ послѣдствие, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Значи, остава безъ послѣдствие. (Гласове: Да се вдигне засѣданието!)

Има прѣдложение за вдигане на засѣданието. Ще турж на вотиране това прѣдложение, и моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни да се вдигне засѣданието, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Засѣданието ще се вдигне.

Прѣди да се вдигне засѣданието ще опрѣдѣлимъ дневния редъ за слѣдующето засѣдание.

Има да ви направж, г-да народни прѣдставители, нѣкои съобщения; затова, моля ви съдиѣте на мѣстата си.

Съобщавамъ, че въ понедѣльникъ на първо мѣсто на дневния редъ се поставя докладътъ на комисиията по приготвянето отговора на Тронното Слово.

На второ мѣсто — другата частъ отъ дневния редъ останалъ отъ вчерашното засѣдание, именно: докладъ на анкетнитѣ комисии по провѣрка на изборитѣ въ околицитѣ: Кулска, Горне-Орѣховска и Сърненогорска; трето, докладъ на комисиията по провѣрката на допълнителнитѣ избори въ околицитѣ: 1) Самоковска, 2) Казанлъшка, 3) Ново-Загорска, 4) Ловчанска, 5) Тетевенска, 6) Луковитска, 7) Бѣло-Слатинска, 8) Софийска, 9) Царибродска, 10) Анхиалска, 11) Кюстендилска, 12) Дупнишка, 13) Горне-Орѣховска, 14) Търново-Сейменска и 15) Искрецка.

Прѣсѣдателъ: Жечо А. Бакаловъ.

Секретари: { Д-ръ Пеню Динчевъ.
Коста Ранковъ.
Д-ръ Христо Йордановъ.
Миланъ Макавѣевъ.
Иванъ Бѣлиновъ.
Д-ръ Петъръ Гудевъ.

Сжщо така се поставя на дневенъ редъ първото четене на законопроекта за врѣмenni одържки отъ заплатитѣ на чиновницитѣ и служащитѣ.

Съобщавамъ ви още, че сж внесени бюджетопроектитѣ за расходитѣ на Върховното Правителство и Върховната Сметна Палата, които сж и раздадени на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Сжщо, има постъпило едно прѣдложение отъ Финансовото Министерство, за да се счита за оправдана сумата 13.045 л. и 30 ст., която е останала отъ бюджета за 1883 и 1884 год., което, сжщо така, ще се тури на дневенъ редъ.

Друго. Съобщавамъ на Народното Събрание, че съмъ разрѣшилъ отпускъ на Ески-Джумайския народенъ прѣдставителъ, г. Константинъ Досевъ.

Постъпило е прѣдложение отъ Ново-Загорския народенъ прѣдставителъ, г. Йовчо Теиевъ, за измѣнение нѣкои членове отъ Закона за гражданското сждопроизводство. Това прѣдложение ще се турне на дневенъ редъ.

Квесторъ Константинъ Досевъ: Г-да! Слѣдъ прочитането на съкратения протоколъ (Гласове! По-високо!) се повдигналъ въпросъ за резултата отъ гласуването въ вчерашното засѣдание по касирания изборъ станалъ въ Старо-Загорската околия, че не сж били четени правилно гласоветѣ отъ квесторитѣ . . .

Прѣсѣдателъ: Тоя въпросъ се свърши! Народното Събрание прие протокола за вѣренъ.

Квесторъ Константинъ Досевъ: Мене ме нѣмаше тукъ и понеже се е говорило за моя сметка . . .

Прѣсѣдателъ: Не е говорено исклучително за Васъ! (Гласове: Нѣма нужда да се говори за това!) Народното Събрание съ приемането на протокола, приключи и този въпросъ.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 6 часѣтъ вечерта.)

Подпрѣсѣдатели: { Д-ръ Сава Иванчовъ.
Йовъ Титоровъ.

Секретари: { Владимиръ Недѣлевъ.
Д-ръ Йорданъ Ц. Нейовъ.
Д-ръ Кирякъ Н. Провадалиевъ.
Д-ръ Василь Дочевъ.
Д-ръ Фоти Симеоновъ.
Кръстанъ Доцевъ.

Началникъ на Стенографическото Бюро: Т. Хр. Гълъбовъ.